

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Katolická teologická fakulta

Ústav dějin křesťanského umění

Dějiny evropské kultury

Veronika Fadrná

**Masarykové: otec Tomáš Garrigue a syn Jan (1918 –
1925)**

bakalářská práce

Vedoucí práce: PhDr. Marek Šmíd, Ph.D.

2014

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci „Masarykové: otec Tomáš Garrigue a syn Jan (1918 – 1925)“ zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Ústí nad Orlicí dne 24. dubna 2014

Veronika Fadrná

Bibliografická citace

Popis období života Tomáše Garrigua Masaryka a Jana Masaryka v letech 1918 – 1925.

[rukopis] : bakalářská práce / Veronika Fadrná;

vedoucí práce: PhDr. Marek Šmíd, Ph.D. -- Praha, 2014. -- 54s.

Anotace

Předkládaná bakalářská práce Masarykové: otec Tomáš Garrigue a syn Jan (1918 – 1925) se zabývá analýzou a interpretací vztahu mezi otcem a synem od zvolení T. G. Masaryka prezidentem Československa až do období krátce po smrti Masarykovy manželky Charlotty, kdy se stal Jan Masaryk vyslancem v Londýně. Cílem práce je zhodnocení dynamického období po první světové válce a představení osobních i pracovních vztahů obou mužů, kteří vstupují do vrcholné politiky mladého státu. T. G. Masaryk se v roce 1918 stává prezidentem, Jan Masaryk zhruba v téže době diplomatem mladého státu, chargé d'affaires ve Washingtonu a osobním tajemníkem ministra zahraničí E. Beneše, zůstávají však stále otcem a synem.

Klíčová slova

T. G. Masaryk a E. Beneš, Československo 1918 – 1938

Abstract

This bachelor thesis *The Masaryks: father Thomas Garrigue and son John (1918 - 1925)* is focus on the analysis and interpretation of the relationship between the father and the son in the period from the election of T. G. Masaryk the President of Czechoslovakia to the death of Masaryk's wife Charlotte, when J. Masaryk became an ambassador in London. The aim of the work is an evaluation of a dynamic period after the World War I and the introduction of personal and professional relationship between the two men entering the high politics of the young state. T. G. Masaryk became the President in 1918, J. Masaryk about the same time the diplomat of the young republic, chargé d'affaires in Washington and the private secretary of the Minister of Foreign Affairs E. Benes, but they still remain father and son.

Keywords

Masaryk, Benes, Czechoslovakia

Počet znaků (včetně mezer): 108 512

Poděkování

Děkuji především vedoucímu mé práce PhDr. Marku Šmídovi, Ph.D. za pomoc při mé bakalářské práci, zejména za jeho cenné připomínky, opravování chyb a nedostatků. Nesmím zapomenout na Masarykův ústav a Archiv AV ČR, kde mi vyšli vstříc a připravili mi korespondenci, která byla nedílnou součástí mé práce. Poděkování patří i Monice Brettlerové, která si udělala čas na závěrečnou korekturu mé práce. Dále bych chtěla poděkovat všem, co mě při mém bádání a psaní podporovali jakoukoliv formou.

Obsah

1. Úvod	1
2. Přehled literatury	2
3. T. G. Masaryk po roce 1914	4
3.1. Revoluční činnost.....	6
3.2. Československé legie	7
3.3. Americký postoj k samostatnosti	7
3.4. Cesta k cíli.....	8
4. Jan Masaryk.....	9
4.1. Válečná léta.....	10
4.2. Jan Masaryk diplomatem	11
4.3. Návrat do země	13
5. Budování Československé republiky	14
5.1. Územní problémy.....	15
5.2. Rok 1919 – 1920.....	16
5.2.1. Pád Kramářovy vlády	18
5.3. Masarykova nemoc a vznik Pětky.....	18
5.3.1. Edvard Beneš premiérem.....	20
5.3.2. Krize Benešovy vlády 1922	21
5.4. Švehlův první kabinet	24
5.4.1. Tomáš Garrigue Masaryk a nová vláda	26
5.4.2. Prezident mezi Paříží a Londýnem	26
5.4.3. Konec Švehlovy první vlády.....	27
6. Rodinné vztahy Masarykových	30
6.1. Starosti Charlotte Garrigue Masarykové	31
6.1.1. Manželství TGM a Charlotty.....	32
6.2. Jan Masaryk a Tomáš Garrigue Masaryk.....	35
6.3. Manželství Jana Masaryka	38
7. Závěr.....	42
8. Seznam použitých zkratk	45
9. Obrazová příloha	46
10. Seznam použité literatury a pramenů.....	52

11.	Seznam vyobrazení	54
-----	-------------------------	----

1. Úvod

Jako téma své bakalářské práce jsem si vybrala osobnost Tomáše Garrigue Masaryka a jeho syna Jana Masaryka v období let 1918-1925. Své bádání jsem založila na jejich vzájemné korespondenci v těchto letech. Při práci jsem postupovala analyticko-syntetickou a komparativní metodou, aby byl výsledný překládaný obraz skutečnosti co nejdůležitější.

Cílem mé práce bylo analyzovat vztah otce a syna v letech 1918-1925. Chtěla jsem vystihnout především politickou situaci, která nastala po rozpadu rakousko-uherské monarchie. Představila jsem blíže život Jana Masaryka a vliv jeho matky Charlotty na rozvoj jeho osobnosti. Domnívám se, že pro celou rodinu T. G. Masaryka bylo klíčové období světové války, kdy byl T. G. Masaryk v zahraničí.

V další kapitole jsem nastínila politiku vznikajícího Československa. Mnoho lidí dnes nesouhlasí s politikou České republiky a období první republiky si idealizuje, avšak ani tato léta nebyla v politice jednoduchá, přes územní boje s německými menšinami až po vnitropolitické roztržky v československé vládě. Okrajově jsem se dotkla osobností Edvarda Beneše a Antonína Švehly, kteří se hráli jednu z nejdůležitějších rolí ve vládě dvacátých let.

V poslední kapitole jsem shrnula rodinu Masarykových a jejich vztahy mezi sebou. Začala jsem popisem dětí, připomněla jsem zajímavý život Herberta Masaryka. Dále jsem se zabývala manželstvím T. G. Masaryka s jeho manželkou Charlottou a přiblížila láskyplný vztah otce a syna. Na závěr mé práce jsem se věnovala krátkému manželství Jana Masaryka s Frances Crane.

Poslední kapitola vycházela především ze vzájemné korespondence Jana a Tomáše Masarykových z let 1918 až 1925, dopisy se dochovaly především z Janovy strany. Korespondence oživuje celkové vyznění textu, který byl jinak čerpán z knih.

Analyzovala jsem a popsala vývoj politických událostí. Přiblížila jsem jak velkou roli sehrála účast Jana Masaryka jako diplomata a T. G. Masaryka jako prezidenta. Velice mne zajímal i obraz Edvarda Beneše a politického seskupení Pětka, kteří měli značnou moc ve vládních koalicích v první polovině dvacátých let.

2. Přehled literatury

O Tomáši Garrigue Masarykovi vznikla řada knih, bylo ale těžké vybrat ty, které nebyly svými fakty zavádějící. O Janu Masarykovi již tolik publikací, které by zahrnovaly jeho začátky ve vládě první republiky, není. Téma jeho možné sebevraždy v roce 1948 bylo popsáno na několik způsobů.

Do své práce jsem zahrнула především českou literaturu, ale použila jsem i pár zahraničních autorů. Avšak pouze ty, kteří se s Masarykovými osobně stýkali. Hlavním zdrojem politické situace mi byla kniha od Jiřího Kovtuna, kterou nazval *Republika v nebezpečném světě*, jméno knihy odpovídá obsahu, jenž se zabýval všemi důležitými situacemi naší země a Evropy. Druhou neméně důležitou publikací byl první díl *Boje o Hrad* od Antonína Klimka. Kniha mi přišla méně formální, možná je to i tím, že Klimek se českými dějinami, zvláště první republikou zabýval dlouhá léta. Kapitoly byly zaměřeny pouze politicky, podrobně rozebíraly situaci v Československu. Od Antonína Klimka jsem použila jeden díl *Velkých dějin zemí Koruny české*. Pro práci jsem aplikovala první díl skvělé publikace *České země v éře První republiky* od Zdeňka Kárníka, kde jsem našla spoustu zajímavých informací od revolučního vzniku státu, přes volby, zdravotní stav obyvatel, mzdy, ceny a mnoho dalšího. Kapitoly byly krátké, ale výstižné.

O životě T. G. Masaryka jsem zjistila mnoho z *Hovorů s T. G. M.* od Karla Čapka. Člověk se tu dozvěděl slovy prezidenta o jeho dětství, rodině, vztahu s manželkou až po filozofické názory. Mohla jsem si tak udělat vlastní obrázek z příjemného vyprávění, které přenesl na papír slavný spisovatel. O T. G. Masarykovi jako o politiku takovém vyprávěla kniha opět od Jiřího Kovtuna s názvem *Masarykův triumf*, autor zde popsal Masarykův příjezd roku 1918 do Československa, situaci a postoje Ruska a Anglie.

O Janu Masarykovi a ostatních členech jsem převážně čerpala z knihy od Pavla Kosatíka s jednoduchým a výstižným názvem *Jan Masaryk*. Kosatík je autor, který píše biografie našich významných osobností, kteří pro Českou zemi udělali něco záslužného. V tomto portrétu československého politika rekapituluje Janův život od narození až do smrti.

Důležitým pramenem mé práce byla vzájemná korespondence mezi otcem a synem, kterou mi poskytl Masarykův ústav AV ČR. Překvapilo mne, že se moc dopisů ze strany T. G. Masaryka nedochovalo, ale i to málo dokázalo vystihnout vztah obou mužů.

3. T. G. Masaryk po roce 1914

Osobnost Tomáš Garrigue Masaryka byla a stále je v našich dějinách jedna z nejdůležitějších. Jeho začátky ovšem nebyly jednoduché, k výkonné moci prezidenta samostatného státu vedla dlouhá cesta. Před první světovou válkou patřil Masaryk k jedněm z nejvýraznějších osobností u nás. V 19. století stál za založením realistické strany, která se ve jménu vědy snažila očistit národní život od pověr, mýtů a nevědecké idealizace minulosti. S tím souvisel jeho boj proti hodnověrnosti Rukopisů královédvorského a zelenohorského. Vydával literární a kritický časopis *Athenaeum*¹, kolem něhož se potkávala právě skupina „realistů“. Masaryk se proslavil v boji proti antisemitismu. Známou byla kauza vraždy Anežky Hružové. Z té byl obviněn mladý žid Leopold Hilsner.² Kampaň se brzy změnila do velmi pokleslé polohy.³ V kramářských písních se zpívalo: „*Po vší zemi rozlétila se zpráva o děsném polenském zločinu, kde žid Hilsner se svými soudruhy bohobojnou zabil dívčinu. Nekupujte u židů cukr, kafe, mouku, zabili nám Anežku, modrookou holku!*“⁴ Protižidovské nálady se objevovaly i ve Francii a na Ukrajině, kde docházelo k pogromům. T. G. Masaryka vyburcovala nespravedlnost a neopodstatněnost důkazů proti L. Hilsnerovi. Vypravil se na místo činu a zjistil, že zavražděná byla na místo dodatečně přenesena. V kauze se zabýval skutečností, která obviňovala české vědomí, v rituální aféře spatřoval atentát na rozum. Jakmile se T. G. Masaryk do aféry vmísil, rozpoutala se kolem něho nenávistná kampaň. Přicházela mu řada anonymních dopisů, studenti se na jeho přednáškách bouřili. Když se ho pak novináři ptali, jak štvanici snášel, odpověděl: „*Jako když prší. Roztáhne se deštník a jde se dál!*“⁵

V roce 1914 byl spáchán v Sarajevu atentát na Františka Ferdinanda d'Este (1863–1914). Ten rozpoutal světovou válku. Profesor T. G. Masaryk ji předvídal. Když vypukla, nacházel se v Německu. Pozoroval, jak lidé nechtěli do války, nevěděli za co, a proč by měli bojovat. Profesora Masaryka tento válečný stav popudil, začal sbírat novinové články z celého světa, aby zhodnotil situaci a mohl být připraven na revoluci.

¹ Měsíčník *Athenaeum* založený v roce 1883. T. G. Masaryk se stal vrchním redaktorem časopisu. Stopovaly se zde pokroky vědy. Měla zde probíhat přísná kritika nových vědeckých poznatků. IN: HERBEN 1990, 43.

² Hilsneriádou je označována kauza, kdy bylo nalezeno tělo devatenáctileté Anežky Hružové. Jelikož kolem oběti nebyla krev, uvažovalo se o rituální vraždě. Židé prý měli použít krev křesťanské panny pro přípravu macesů. IN: MAHLER 2002, 34.

³ KOVTUN 1991, 28 – 49.

⁴ MAHLER 2002, 34.

⁵ MAHLER 2002, 34 – 36.

Dne 18. prosince 1914 uprchl i s dcerou Olgou za hranice, nejdříve jeli do Itálie, aby se sešel v Římě s tamějšími i jihoslovanskými politiky a aby získal na cizích vyslanectvích informace. V lednu roku 1915 se nacházel ve Švýcarsku, kde začal promýšlet revoluční plán.⁶

S koncem války se činitelé v exilu chystali k vyhlášení prozatímní zahraniční vlády a v čele měl stát T. G. Masaryk. Ten ještě na jaře roku 1918 cestoval po světě pod pseudonymem Thomas George Mardsen. Přijel z Velké Británie do Ruska, dále potom do Japonska a do USA. Při svých cestách začal psát knihu *Nová Evropa* a věnoval ji československým vojákům.⁷ Publikaci začal T. G. Masaryk psát za bojů v Petrohradě, nacházel se uprostřed veškerého válečného dění. V důsledku toho všeho běsnění položil knihu o nové Evropě jako politický dynamit pod základy staré Evropy. Shrnul v ní své revoluční představy o novém evropském uspořádání, založeném na principech demokracie a národního sebeurčení. S konečnou platností zavrhl historický a státní systém Rakouska.⁸

T. G. Masaryk nikdy neměl v úmyslu rozbít Rakousko pomocí revoluce či války, ale pouze tím, co mu bylo blízké. Dával přednost práci a reformě před bojem a násilností. Uvědomoval si, že klidný postoj neřeší všechny politické situace. První výrok o Rakousku lze datovat na 7. března 1910 z oslav jeho šedesátých narozenin, kdy prohlásil, že Rakousko si nezaslouží nic jiného než ho podložit dynamitem a vyhodit ho do povětří. Kladl důraz na to, aby se lidé bránili proti všemu, co ohrožovalo duševní a fyzický život člověka. Do prostředků obrany zahrnul i revoluci, o níž tvrdil, že by mohla být vhodným nástrojem demokracie. Masaryk proto těsně před válkou provedl výzkum, jak u vojáků, tak u politiků ve Vídni. Dospěl k tomu, že s vítězstvím monarchie by došlo k centralizaci moci a germanizaci. Tím došel k jasnému výsledku, že podporovat rakouskou politiku by byl holý nesmysl. Potvrzení nastalo ještě v roce 1914, když viděl, že Rakousko se spojilo s Německem. Tím padlo jeho přání o spojení Rakouska jako svobodných slovanských národů a pangermánské nebezpečí se již jevilo jako blízká budoucnost. Proto bylo nutné jednat.⁹

⁶ HERBEN 1990, 70 – 73.

⁷ KOVTUN 1991, 18.

⁸ KOVTUN 1991, 14 - 16.

⁹ KOVTUN 1991, 45 – 49.

3.1. Revoluční činnost

Masaryk neměl lehké začátky v budování samostatného státu. Pomalu sháněl své stoupence, které chtěl přesvědčit o správnosti věci, kterou dělal. Na jeho stranu se připojil český rodák, žijící v Americe, Emanuel Voska (1875–1960)¹⁰, s kterým se seznámil v době přednáškových cest po Americe. E. Voska se tedy stal spojkou mezi Masarykem a západními zeměmi, jelikož jako občan Spojených států mohl svévolně opustit kontinent.

Ke svým akcím si Masaryk pomalu získal své přátele a vznikl odboj, který se pojmenoval *Maffie*, v jeho čele stál Masarykův stoupenec Eduard Beneš (1884–1948) a Přemysl Šámal (1867–1941). Zde již pomáhal Karel Kramář (1860–1937). Postupně na svoji stranu získal Františka Soukupa (1871 -1940), Antonína Švehlu (1873 – 1933), Aloise Rašína (1867-1923) či Josefa Scheinera (1861-1932)¹¹.¹² Brzy se za T. G. Masarykem do Švýcarska vydal E. Beneš a společně vyhlásili protirakouský odboj v zahraničí pod názvem Český komitét zahraniční, manifest podepsali i zástupci krajanských organizací ve Velké Británii, USA, Rusku a Francii, čímž byla položena jakási demokratická základna.¹³

Roku 1916 pak byla ustanovena Československá národní rada, jejímiž členy se stali Josef Dürich (1847–1927)¹⁴, M. R. Štefánik (1880–1919) a E. Beneš. T. G. Masaryk si tak vybudoval pevnou pozici u krajanských organizací. Jedním z problémů bylo, když poslanec J. Dürich odjel do Ruska a nedokázal odolat ruskému tlaku carské vlády, jež nedůvěřovala Masarykovi. Založil Národní radu za podpory ruské vlády, a tím byl vyloučen z pařížské Národní rady. Po svržení ruského impéria, chtěl T. G. Masaryk navázat styky s prozatímní vládou, ale než dojel do Ruska, tak ministr zahraničních věcí P. Miljukov (1849-1943) podal demisi. Masaryk se tedy aspoň

¹⁰ Emanuel Voska pomáhal ve světové válce T. G. Masarykovi s jeho zahraničními akcemi, zejména při spolupráci s Mafií. Pomáhal založit Alici Masarykové Československý červený kříž. Patřil k předním českým antifašistům a odpůrcům totalitních režimů.

¹¹ Josef Scheiner byl český právník, tělovýchovný činitel. Založil svaz slovanského sokolstva. Po 28. říjnu 1918 pomáhal budovat československou armádu.

¹² Karel Kramář i Alois Rašín byli obviněni z velezrady a odsouzeni k trestu smrti. Rozsudky byli nakonec zmněněny na vysoké tresty žaláře. Roku 1917 se čeští politici dočkali amnestii. IN: KOVTUN 2005, 15.

¹³ KOVTUN 1991, 68 – 70.

¹⁴ Josef Dürich byl politik agrární strany, účastnil se zahraničního odboje za světové války.

pokusil posílit nábor zajatců do československé legie a chtěl je převést do Francie. Tím pádem byl schopen nabídnout spojencům velké množství vojáků.¹⁵

3.2. Československé legie

Pro T. G. Masaryka bylo hlavním úkolem zorganizovat armádu, protože pokud by Spojenci nezmohli, viděl v zahraniční armádě nástroj k vynucení ústupků české národní věci. Důsledkem toho bylo, že asi 600 Čechů vstoupilo do francouzské armády a označili se jako rota *Nazdar*. Postupem času vznikla samostatná československá armáda po příjezdu dobrovolníků z Ruska a Rumunska. Další jednotky vznikaly v Itálii a v Rusku, kde si legionáři dali jméno *Česká družina*. Po pádu carismu prozatímní vláda schválila projekt samostatné československé armády. Teprve po vítězství československých dobrovolníků v bitvě u Zborova roku 1917 umožnily ruské úřady nový nábor vojáků. Avšak po bolševickém převratu se československé legie v Rusku ocitly ve vzduchoprázdnu. Po skončení války se ruské jednotky musely přesunout do Francie.¹⁶

Masarykova legie zahájila dlouhou cestu přes Ural a Sibiř¹⁷ a z Vladivostoku lodí do Evropy. Lidový komisař J. Stalin (1878-1953) potvrdil telegramem, že vojáci československého armádního sboru, mohli být transportováni do Vladivostoku. T. G. Masaryk mohl mít jistotu, že armáda, kterou zorganizoval, držela pohromadě.¹⁸

3.3. Americký postoj k samostatnosti

T. G. Masaryk započal sepisovat memoranda jako *Samostatné Čechy, O jedenácté hodině* pro Velkou Británii a Francii, kde definoval samostatnost Čechů a Slováků. Dokumenty byly bohužel přijímány spíše zdvořile než s nějakou větší odezvou. Byl to tvrdý boj a Masaryk zřejmě neodhadl své síly, přesto si šel za svým cílem. Spojenci byli stále zdrženliví, nevyjadřovali se nijak jasně. Stále se vedly tajné diskuse mezi Vídní a Spojenci, kteří chtěli oslabit Německo. Nakonec se obrátil na USA, kde neočekával původně žádné značné výsledky. Nečekaně reagoval prezident

¹⁵ KOVTUN 1991, 71 – 72.

¹⁶ KOVTUN 1991, 73 – 75.

¹⁷ Na odchodu z Ukrajiny vybojovaly některé československé jednotky společně s jednotkami sovětskými ústupový boj s Němci u Bachmače. Část výzbroje odevzdaly sovětské armádě. Ti jim díky této pomoci nebránili v pohybu na tratích do Samary. IN: KOVTUN 1991, 75.

¹⁸ KOVTUN 1991, 73 – 75.

Woodrow Wilson (1856–1924), který byl informován o dění v Rakousko – Uhersku. W. Wilson ve své knize *The State* charakterizoval stručně otázku Čechů v Rakousku: „*O Čechách mluvil jako o „slovanském klínu“, vraženém do německého boku, a zdůrazňoval, že na rozdíl od jiných menších národů monarchie Češi tvoří většinu obyvatelstva ve svém historickém domově.*“¹⁹ W. Wilson předložil americké a světové veřejnosti program poválečného uspořádání světa ve čtrnácti bodech, pro národy Rakouska načrtl svobodný vývoj v autonomním rozvoji. To nebylo pro T. G. Masaryka nejvýhodnější v plánované budoucnosti, přál si svobodnou zemi. Proto se odhodlal představit svůj konečný plán o československé samostatnosti americkým státníkům v Chicagu. Své prohlášení o samostatnosti chtěl předvést v duchu americké nezávislosti. Ve svém článku srovnával americkou a českou revoluci, chtěl dokázat, že každý národ si zasloužil svoje politické zřízení, bez absolutistických omezení. V témže roce na základě veškerých tezí vznikla americká pobočka Československé národní rady.²⁰

3.4. Cesta k cíli

V listopadu 1918 se chýlilo ke konci války a pro československou stranu to vypadalo nadějně alespoň tak, že císařský manifest sliboval národům autonomii, stále za podmínek stávajícího dualismu. To se ale nelíbilo Masarykovi, který stále svými deklaracemi o samostatnosti naléhal na amerického prezidenta W. Wilsona. V říjnu byla povolena cesta Národnímu výboru československému do Ženevy, aby zde jednali o poválečném uspořádání. Celkem rychle se habsburská monarchie začínala rozpadat. Národní výbor přišel s programem přestavby mocnářství a Antonínu Švehlovi, Aloisi Rašínovi, Jiřím Stříbrném a Františku Soukupovi nezbylo nic jiného než převzít Obilní ústav a zásobování v zemi. Boj Masaryka za samostatnost byl uzavřen a on se přes Velkou Británii, Francii a Itálii vracel zpět do své rodné země, kde na něj již netrpělivě čekala rodina, nová vláda a jeho lid.²¹

¹⁹ KOVTUN 1991, 80.

²⁰ KOVTUN 1991, 80 – 93.

²¹ KÁRNÍK 2000, 34 – 37.

4. Jan Masaryk

Jan Masaryk se narodil na pražských Vinohradech, ve vile Osvěta roku 1886. Po své matce zdědil sklony k melancholii, které byly veřejnosti utajovány. Po porodech všech dětí se u Charlotty začala projevovat maniodepresivní psychóza. Psychické problémy zasáhly i Alici a Olgu. Jako malé dítě byl Jan veselý a do rodiny dokázal vnášet optimismus. Rodina Masarykových ve své době působila jinak než ostatní, otec si vzal Američanku a svými činy jako byl boj o Rukopisy či účast na Hilsnerově aféře, budil mezi lidmi zvědavost. Důsledkem toho se stalo, že se malý Jan neučil zrovna nejlépe. Na gymnáziu opakoval ročník a špatné známky již nebyly pro nikoho překvapením. Ústní zkoušku nakonec také nesložil, nedostavil se z důvodu opakovaných nevolností, na které se zřejmě vymlouval.²²

Jan Masaryk měl divoké mládí, pravděpodobně se snažil vzdorovat prostředí své rodiny. Otec proto zvolil výchovný šok a bez finančních prostředků ho poslal k příbuzným do USA. Jan se tu cítil bezradně a jeho touha po domově přetrvávala. Také jeho zdravotní stav se nezdál ideální. Bolavé rameno mu znesnadňovalo oblíbené činnosti jako hraní na piano a psaní dopisů. V USA se často potýkal s finančním nedostatkem, ostatně jako po celý svůj život. Psal dopisy do Evropy matce, aby mu poslala nový frak, kabát, svrchník, ale ta ho odmítla se slovy, že by měl žít podle svých poměrů.²³ V letech jeho těžkých začátků na americké půdě se projevoval jeho blízký a milující vztah s matkou. Její dopisy byly pro mladého Jana podporou. Živil se jako poslíček v New Yorku, poté přešel do oceláren jako dělník Charlese Cranea (1858–1939) v Bridgeportu. Cesta k tomuto zaměstnání byla dlouhá a Jan se matce ve svých dopisech svěřoval z obav a smutných nálad, které ho často přepadávaly, vyznával se z nelibosti, kterou cítil, když za něho příbuzní platili byt: „*Milá mama, dostal jsem psaní, kde se zmiňuješ o Jedličkovi a newyorském lékaři. Počkám s tím nějakou chvíli. Nechci, aby to za mne někdo z příbuzných platil, ztratil bych k němu všecku lásku. Hrozně je mi nepříjemné, že mně platějí byt a hledím vši mocí se z toho dostat. Craneova manažera jsem dosud nezastihl, půjdu tam zítra zase. Jinak je všecko při starém.*“²⁴

²² VANĚK 1994, 30.

²³ VANĚK 1994, 35.

²⁴ VANĚK 1994, 42.

Nakonec se Jan dočkal příjezdu otce v roce 1907, který se zde chystal přednášet na univerzitách, stejně jako v roce 1902, když zde pobýval. Po přestěhování do Bridgeportu se Jan cítil mnohem šťastněji než dříve a očekával pozitivní změny ve svém životě. Avšak skutečnost mu jeho dobrá předsevzetí většinou zhatila. Dlouho u fyzické práce nezůstal. Navštěvoval kurzy, kde se intelektuálně vzdělával. Díky své pili se mohl stát lektorem cizinců v továrně. Vyučoval je angličtině, seznamoval je s reáliemi o USA. Brzy na to byl oblíbencem nových příchozích Čechů a Slováků, kteří přicházeli za prací. Jan zůstal v USA do roku 1913, živil se sám a seznámil se se svojí nastávající manželkou Francis Crane, s kterou navázali bližší kontakt až počátkem dvacátých let.²⁵ Nadále ale mladého Jana trápila rodinná nemoc, nemohl se i přes pracovní nasazení odpoutat od bohémského stylu života a rozhazování peněz. Důsledkem toho se v USA psychicky zhroutil. Tomáš Garrigue Masaryk se později v jednom z dopisů svěřil, že ho děsila nemoc jeho nejbližších, jak matky, tak syna a nemohoucnost s tím něco dělat. Milovaná matka se za ním vypravila a měsíc syna ošetřovala. Do Rakousko-Habsburské monarchie se vrátili roku 1914, Jan se doma ještě stihl potkat se s otcem.²⁶

4.1. Válečná léta

Období války nebylo pro rodinu Tomáše Garrigua Masaryka jednoduché. Jan nevěděl, kam jeho otec odjížděl, T. G. Masaryk mu řekl, že bude doprovázet nejmladší dceru Olgu do zahraničí, protože měla zdravotní problémy. Jan otcí věřil, ani matka netušila vše o úmyslech svého manžela, T. G. Masaryk ji chtěl zřejmě uchránit před výslechy, které následovaly potom, co odjel. Dcera Alice byla vsazena do věznice ve Vídni pro podezření, že ukrývala otcův archiv. Syn Herbert zemřel roku 1915 na tyfus, kterým se nakazil zřejmě od haličských uprchlíků a zanechal po sobě dvě dcery. Jan neměl tolik štěstí u odvodů jako jeho bratr Herbert. Již počátkem roku 1915 byl odveden jako jednoroční dobrovolný voják k 8. vozatajskému praporu u 34. pěší divize. Nejprve strávil půl roku v kasárnách ve Vršovicích a díky tomu, že byl v Praze, mohl pravidelně navštěvovat matku. V polovině roku 1915 Jan odjel se svojí jednotkou do Haliče. Během války Jan vystřídal řadu vojenských pozic.²⁷ Otec si byl vědom utrpení,

²⁵ VANĚK 1994, 49 – 50.

²⁶ MAHLER 2000, 45.

²⁷ KOSATÍK 1998, 50 -51.

kteří Jan v těchto dnech zažíval, musel být v armádě, i přesto, že jeho otec bojoval za svobodnou zemi a matka se sestrou Alicí žily v nuzných poměrech.

Jan Masaryk neměl svoji službu v armádě jednoduchou. Důstojníci rakousko-uherské armády byli přesvědčeni, že ho otec pověřil tajnou službou a měl podávat příslušné informace. Pátrali po jeho dokumentech, avšak nikdy nic nenašli. Jeho předstíraný vtíp a veselí mu mnohokrát pomohly přenést se přes svízelné situace.²⁸ Stal se oblíbencem velitele rakouské divize, který ho k sobě vzal za pobočníka. Jan využíval situaci a často odjížděl do Prahy, vždy se zastavil doma u matky a sestry a přivezl jim suroviny, které potřebovaly.²⁹ Z této doby se zachovalo pár lístků, které Jan matce posílal, což pro ni byla jediná naděje a radost v těžké době. Dopisy bývaly obdobné, často popisoval, kde se zrovna nacházel, jaké bylo počasí a že se mu po matce stýskalo.³⁰ Z některých dopisů se dalo vyčíst, že si Jan užíval pocit důležitosti a svobody, napsal matce: „ *Drahá mama – prožívám teď mnoho změn – ani mi dech na to nestačí – mám nové oddělení a dost práce s reorganizací téhož.*“ V jiném dopise uváděl, že se cítil dobře, protože zachraňoval nemocné koně. Hned po návratu z vojny 1918, se podílel na přípravách uvítání svého slavného otce, který byl mezitím zvolen prvním Československým prezidentem.³¹

4.2. Jan Masaryk diplomatem

Postavení Jana Masaryka nebylo původně na Hradě přesně určeno. Zaměstnanci Hradu věděli, že se na syna prezidenta mohli obracet s žádostmi, které směřovaly k jeho otci. Jan se také staral o významné hosty, kteří přijížděli do Prahy. Otec synovi brzy navrhl, aby se stal diplomatem. Podal si žádost a ta byla kladně vyřízena. Od 1. března 1919 začala diplomatická kariéra Jana Masaryka. Avšak Masarykova činnost v zahraničí nenabízela takový profesionální růst, jak by se očekávalo. Podstatnou částí jeho práce byl doprovod cizineckých delegací. Nabídka od Edvarda Beneše, který se nacházel v Paříži na mírové konferenci, aby Jan přijel a překládal z angličtiny, byla pro mladého diplomata skvělá příležitost. Edvard Beneš pak souhlasil, aby Jan odjel do

²⁸ LOCKHART 2003, 8.

²⁹ LOCKHART 2003, 54 -55.

³⁰ VANĚK 1994, 51-53.

³¹ KOSATÍK 1998, 57 -58.

Washingtonu. Jan se tedy znovu vracel do země, odkud před šesti lety odjížděl, tentokrát jako nejvyšší zástupce své země.³²

Stal se tak prvním diplomatickým zástupcem ve Washingtonu. USA znal mladý Masaryk dobře, dokázal se vyznat v americké povaze, mistrně ovládal jazyk. Do místa, kde strávil své mládí, se navracel na parníku *Adriatic* ve vznešené společnosti. V přístavu na něho čekala řada novinářů a fotografů. Jeho první diplomatická cesta vedla do Pittsburghu, kde si získal krajany svým žoviálním vystupováním. Dále navštívil Cleveland, zde mluvil o finanční situaci republiky, která se nejevila zrovna ideálně. Po válce došlo k hospodářským potížím, nedostávalo se dostatku surovin ani úvěrů. Oboje v USA získal, zvláště díky svému řečnickému umění.³³

Český deník *Svornost*, který vycházel v USA, se k jeho vystoupení v Chicagu vyjádřil takto: „*Syn prezidentův ovládá dokonale a lehce anglický jazyk a je mistrným řečníkem.... Přiznáváme, že jsme dychtivě čekali na toto první vystoupení nového diplomatického zástupce republiky před našimi americkými spoluobčany, mnohem dychtivěji nežli na jeho vystoupení před lid náš, neboť polem jeho činnosti jsou kruhy americké, a nikoliv československé. Můžeme říci, že jsme byli debutem p. Masaryka před chicagskými přáteli československého národa nejenom spokojeni, ale nadšeni. Pan Jan Masaryk jest mladým mužem velké, statné postavy, příjemné tváře, neustále se usmívající, uhlazených, ale nikoliv upjatých způsobů, znající americký takt a současně americkou demokratičnost jednání....*“³⁴ Všude, kde se nacházel a hovořil k lidu, sklízel potlesk a stával se oblíbeným. Pořádal hudební večírky, promlouval na koncertech české hudby. Doprovázel operní zpěvačku Emu Destinovou (1878-1930) na klavír, čímž vrcholila vlastenecká nálada ve Spojených státech amerických. Jan si získal pověst výborného hostitele, výmluvného řečníka a improvizátora jak v hudbě, tak v diplomacii. Avšak od jeho spolupracovníků docházelo ke stížnostem, že Janovy pracovní záchvaty střídaly dlouhé pauzy laxnosti.³⁵

Z Washingtonu odjel 8. října 1920 a zejména krajané žijící v USA jeho odchod oželeli. Mladý Masaryk se podle nich zasloužil o hospodářské styky mezi oběma zeměmi, snažil se o urychlení návratu československých legií, hlavně legionářů z lodí

³² KOSATÍK 1998, 59 – 63.

³³ KOSATÍK 1998, 57 -60.

³⁴ VANĚK 1994, 60 – 61.

³⁵ KOSATÍK 1998, 68.

Vermont, která se v roce 1920 zastavila v norfolkském přístavu. O této události napsal Jan svému otci dopis, datovaného 6. července 1920: „Drahý tata, byl jsem dva dni u Sibiřských vojáků v Norfolku, a ačkoliv jsou disgustováni a unaveni, přece jsem se mnohému od nich naučil. Slyšel jsem je zpívat „Komunistickou“ hymnu „ Kdo jste boží bojovníci“ a řekl jsem si, že i český komunismus je lepší a mravnější než kapitalistická „individualita“. Mají Tě rádi a věří Ti – Tobě jedinému – mluvil jsem k nim 3 hodiny.... Rád bych na skok domů – mnoho bych mohl vysvětlit o obchodních a finančních poměrech. Bude naprosto nutno, abych alespoň měsíc zde byl se Štěpánkem³⁶ a naučil ho trochu amerického zacházení s lidma.... Bud' zdrav táto drahý.“³⁷

4.3. Návrat do země

Po pobytu v USA pokračoval v diplomatické činnosti do Londýna. Nejenom stesk po vlasti, ale také strach o nemocnou matku ho donutil, aby se přiblížil své domovině. Často zajížděl do své vlasti, kde se seznámil s britským diplomatem Robertem Lockhartem (1887–1970)³⁸, stali se z nich celoživotní přátelé. Po svém návratu do Prahy se stýkal spíše s americkým prostředím. Setkal se tu s vyslancem Spojených států amerických Richardem Cranem (1882–1938), synem svého bývalého zaměstnavatele.³⁹

Po návratu do vlasti trávil čas se svým otcem. S ním se cítil nejlépe, i přesto, že v mládí spolu neměli ideální vztah. Velmi si osobnosti svého otce vážil, nikdy mu nezasahoval do rozhovorů a napjatě ho poslouchal. Na Hradě se na něho většina lidí dívala jako na protekčního prezidentova syna. V tomto období kolem roku 1921 to neměl Jan Masaryk jednoduché, jeho otce postihla závažná choroba a matka se léčila na Veleslavíně. Po prezidentově uzdravení, zastával Jan pozici domácího hostitele. Vítal diplomaty a oficiální hosty, reprezentoval prezidentský úřad na slavnostech a ceremoniích.

³⁶ BEDŘICH ŠTĚPÁNEK (1884 -1943) – československý vyslanec v USA, brzy na post rezignoval. Byl obviněn z toho, že špatně koná svoji práci. IN:http://www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/historie_a_osobnosti_ceske_diplomacie/osobnosti_v_historii/bedrich_stepanek.html, vyhledáno 23.4.2014

³⁷ AÚTGM, TGM, KOR - III – 9, k. 741, Jan Masaryk T. G. Masarykovi 6. července 1920.

³⁸ ROBERT HAMILTON BRUCE LOCKHART (1887 – 1970) – britský diplomat, spisovatel, novinář. Stal se generálním konzulem v Moskvě. Označen za organizátora atentátu na Lenina a odsouzen k smrti. Po projednávání byl propuštěn a vyměněn za zástupce bolševiků Litvinova, budoucího ministra zahraničních věcí SSSR. Roku 1919 nastoupil na místo obchodního diplomatického sekretáře na britském vyslanectví v Praze. Důvěrně se zde seznámil s Janem Masarykem. IN: LOCKHART 2003, 91.

³⁹ LOCKHART 2003, 16.

Roku 1923 doprovázel Jan otce na cestě po západní Evropě. Společně s Edvardem Benešem navštívili Paříž, Brusel, Londýn a Montreaux. Po smrti matky podnikli cesty do jižní Francie a severní Afriky. Jan Masaryk byl vyslán do Itálie, aby otci sdělil své dojmy o Mussolinim. Jan Masaryk pak otci oznámil: „*Že Mussolini má krásnou uniformu, ale takovou špínu za nehty nikdy neviděl. Prezident pochopil a s italským fašistickým vůdcem se nikdy nesetkal.*“⁴⁰

Během cestování a diplomatické činnosti se Janovi dařilo i na poli osobním. Roku 1921 střetl Frances Crane, do níž se zamiloval. Jedinou překážkou bylo, že Frances měla tři syny a manžela. Láska ze strany Jana však musela být silná a Frances jeho city opětovala, snažila se, aby rodina Masarykových jejich vztah tolerovala. Od počátku bylo jasné, že cesta k manželství nebude jednoduchá. Museli podstoupit několikaletou cestu k rozvodu Frances, aby se s ní Jan mohl oženit. Sňatku bránil otec nevěsty Charles Crane (1858 -1939), důvody zůstaly neznámé, zřejmě šlo o to, že Charles Crane věděl o psychickém stavu Jana Masaryka. Nakonec se sňatek uskutečnil dne 28. prosince 1924 v New Yorku.⁴¹

5. Budování Československé republiky

K večeru 27. října 1918 telefonoval delegát Národního výboru Vlastimil Tusar (1880-1924) do Prahy. Oznamoval ukončení monarchie. Druhý den ráno se sešlo zastupující vedení Národního výboru, byl jím agrárník Antonín Švehla (1873–1933), státoprávní demokrat Alois Rašín (1867-1923), sociální demokrat František Soukup (1880–1955) a český socialista Jiří Stříbrný (1871–1940). Zastoupení se sešlo bez Karla Kramáře (1860–1937), který se v této době nacházel v zahraničí. Tito politici převzali hlavní Obilní úřad a nechali vyvěsit text Andrássovy nóty⁴², přijali i požadavky amerického prezidenta Wilsona. Město bylo zaplněno lidmi, kteří jásavě vyvolávali Masarykovo jméno. Domy zdobily české vlajky. K večeru se pak v Obecním domě sešlo zasedání politiků a schválilo první československý zákon Aloise Rašína. Během tří dnů se sdružilo kolem dvou tisíc vojáků, kteří stáli na stráži, aby nedošlo ke krveprolití. Ve středu, 30. října, došlo k ukončení české revoluce a bylo zřejmé, že boj

⁴⁰ VANĚK 1994, 71-73.

⁴¹ KOSATÍK 1998, 81 – 83.

⁴² 28. Října četl lid na Václavském náměstí Andrássovu nótu ministra zahraničí Gyuly Andrássovyho o tom, že mocnářství přijímá nabídnuté podmínky a hodlá jednat o míru. Lidé si nótu vyložili mylně jako kapitulaci. Lid táhl od úřadu k úřadu, strhával výsostná označení státu. IN: KÁRNÍK 2000, 34.

za nový stát se vydařil.⁴³ Z Prahy se převrat šířil jako lavina do všech českých oblastí. Hlavní představitelé nadále jednali o uzpůsobení nového státu. Všichni se shodli na osobách prezidenta a premiéra. Ovzduší v Československu narušovala revoluční bolševická vlna, maďarská i německá minorita. Národní výbor pracoval ve vzrušeném ovzduší, netušil, zda nedojde k manifestaci ze strany menšin.

5.1. Územní problémy

Po rozpadu evropských velmocí došlo k utvoření přibližně třinácti středních či malých států. Masaryk a Beneše naléhali na Spojence, aby poskytli státům pomoc, avšak i spojenecké státy byly hospodářsky vyčerpány. V pohraničí českých zemí vládl mezi Čechy a Němci zprvu klid. Avšak na Chebsku se Němci začínali bouřit, strhávali české prapory. Němečtí předáci odmítali připojení k nově vzniklému státu a požadovali slušné jednání od Národního výboru. Zástupci vlády Karel Kramář a Edvard Beneš chtěli problémy vyřešit v klidu. Nakonec němečtí poslanci z českých zemí ohlásili vznik provincie Sudet, připojení Moravy a Slezska k Německému Rakousku. Oblasti s hustým osídlením Němců jako byla Šumava, Český les, jižní Morava byly schváleny vídeňským parlamentem.⁴⁴ Po ukončení světové války stála v Českých zemích proti sobě dvě práva, české a německé. České právo na národní sebeurčení se týkalo celého národa, který se snažil mít vlastní svobodu a rovnoprávnost a podřídily by se mu pouze německé menšiny. V opozici se nacházelo německé právo, které se v případě českých Němců týkalo pouze malé menšiny.⁴⁵

Slovensko řešilo podobnou situaci jako Češi s Němci. Maďarská národní rada i nadále počítala s integritou uherského státu. Slovenská národní rada však toto rozhodnutí nepodporovala. Na slovenské území vstoupily české oddíly a obsadily Malacky. Národní výbor ustanovil prozatímní vládu v čele s V. Šrobárem (1867-1950)⁴⁶. Maďarsko se nevzdávalo, považovalo vniknutí českých vojsk za drzost a bránilo se. Karel Kramář zatím poslal dopis do Francie Edvardu Benešovi, že situace na Slovensku se nevyvíjela dobrým směrem. Maďarsko v čele s hrabětem Mihály Karolyim (1875–1955) si neuvědomovalo, že podle bělehradského příměří nemohlo být

⁴³ KLIMEK 2000, 15 – 22.

⁴⁴ KLIMEK 2000, 31 - 35.

⁴⁵ KÁRNÍK 2000, 38 – 39.

⁴⁶ Vávro Šrobár byl slovenským lékařem a politikem.

partnerem jak právním, tak politickým pro vyjednávání se Spojenci o budoucnosti se Slovenskem. V prosinci 1918 dostal československý stát jasnější obrysy. Ministr Stephen J. M. Pichon (1857–1933) poslal E. Benešovi dopis, v němž schvaloval jeho představu o vymezení hranic a zároveň mu oznámil, že maďarská vláda byla vyzvána, aby stáhla své oddíly za hranice. Masaryk zůstal Benešovi do konce života vděčný. Viděl, že Beneš je velký dřič a zasloužil se o první konsolidaci státu.⁴⁷

Nejdůležitějším úkolem pro Masaryka bylo na přelomu let 1918–1919 vyřešení otázky Těšínska, kolem kterého se vyhrocoval československo – polský spor. Stále však nebyla dokončena otázka Slovenska. Hlavní úlohu v ní sehrál Vávro Šrobár, který se zasloužil o včlenění Slovenského státu do Československé republiky.⁴⁸ Těšínsko patřilo od 18. století k zemím Koruny české a bylo národnostně roztržštěné. Žili zde Němci, Češi a Poláci. Nacházely se zde úhelné doly a průmyslové závody. Poláci samozřejmě chtěli toto území připojit k Polsku, proto jejich vojska obsadila Těšínsko a současně Oravu a Spiš. Češi odmítali uznat polskou intervenci a nastalo vyjednávání, které skončilo tím, že okresy bílinský a těšínský začaly spadat pod polskou správu. Frýdecký okres připadl Čechům a fryštátský okres pod správu obou států.⁴⁹

5.2. Rok 1919 – 1920

Tomáš Garrigue Masaryk jmenoval nový kabinet tzv. rudo-zelené koalice. Pojmenování této koalice vzniklo tím, že vláda byla uspořádána z československých socialistických stran a agrárníků. Místo Karla Kramáře měl nastoupit Antonín Švehla, ale ten odmítl a ponechal si post ministerstva vnitra. Nakonec byl vybrán Vlastimil Tusar. Edvard Beneš začal zastávat post ministra zahraničí. Benešova prestiž rostla díky činnosti na pařížských jednáních. Karel Kramář zřejmě nedbal svého sesazení z postu ministerského předsedy a dál vyjednával. Vydal se do Ruska prosazovat své plány na sesazení „bolševika“ a odstranění revolučních hnutí. Mezi těmito dvěma státníky panoval zdánlivě dobrý vztah. V té době ho ale E. Beneš již zcela ignoroval. Vyvrcholení jejich rozporuplného vztahu nastalo v době, kdy Beneš využil tíživé situace Polska a získal pro Československo část Těšínska, čímž si znepřátelil K. Kramáře proti sobě. Karel Kramář vždy hlásal, že by se stát neměl vzdávat svého

⁴⁷ KOVTUN 2005, 33 – 38,

⁴⁸Vávro Šrobár vedl sbor čtrnácti referentů, kteří zastávali jakýsi ministerský post. S referenty úřadoval v Žilině. IN: KOVTUN 2005, 49.

⁴⁹ Kovtun 2005, 48 – 53.

historického území a odmítl se s Benešem stýkat. Později napsal T. G. Masarykovi, že Beneš lhal v některých výročí, co o něm prohlásil. T. G. Masaryk v odpovědi K. Kramáři zakolísal, nevěděl, co si o tomto jednání měl zřejmě myslet a napsal K. Kramáři: „*Milý příteli. Vaše obžaloba Beneše uvedla mne do těžké situace. Věci musí být vyjasněny; já přece nemohu se stále stýkat s ministrem, jenž by dovedl mne obelhat.*“⁵⁰ E. Beneš se bránil tím, že Kramář zase o Masarykovi prohlásil, že se v cizině povaluje po cizích hotelích. T. G. Masaryk více důvěřoval Benešovi. Beneš pak podal rozsáhlou studii o nedostacích Karla Kramáře, kde byl vylíčen jako neschopný politik. T. G. Masaryk napsal 11. května 1921 Kramáři dopis: „*Vy jste Benešovi křivdil; ale to se mi zdá jen částí, snad dokonce jen symptomem Vaší politiky a jejího vývoje od počátku války a pak od převratu. Křivdil jste Benešovi a křivdíte.*“ Spíše úsměvná roztržka, než vážný incident zapříčinila to, že Kramář se již nikdy ministerským předsedou nestal.⁵¹

Mezi delegací ve Francii byl Karel Kramář tím, kdo měl postavení úřednického seniora. Edvard Beneš vytvářel dojem všudypřítomného muže. K. Kramář a E. Beneš sice působili v Paříži jako tým, spolupracovali, ale osobně a politicky nebyli sladění. K. Kramář soustředil svůj pohled převážně na Rusko. K. Kramář brzy začal považovat ambiciozního E. Beneše za soupeře. T. G. Masaryk jasně oznámil všem svým spolupracovníkům, že Beneše chce ustanovit svým zástupcem. Podnikal k tomu kroky, pozval na večeři zástupce politických stran a přizval i Josefa Svatopluka Machara (1864-1942), který byl vyhlédnutý na funkci armádního inspektora. T. G. Masaryk svým výběrem zřejmě připravil K. Kramáři jedno z největších zklamání politiky.⁵²

Jan Masaryk o tomto sporu psal otci z Paříže do Československa, dopis nebyl přesně datován, ale pravděpodobně pochází z této doby: „*Drahý tata, asi že budeš velmi dobře informován o všem, co se tu děje. Změna vlády asi situaci poněkud zkomplikovala. Beneš bere celou věc klidně a nečeká žádných vážných následků. K. K. je ovšem velmi uražen nevděkem a neomaleným způsobem, jakým byl odstaven. A i Beneš považuje jednání s K. za příliš ostré....*“⁵³

⁵⁰ KLIMEK 1996, 64.

⁵¹ KLIMEK 1996, 55 – 66.

⁵² KOVTUN 2005, 66 - 68.

⁵³ AÚTGM, TGM, KOR - III – 9, k. 741, Jan Masaryk T. G. Masarykovi.

5.2.1. Pád Kramářovy vlády

Během Kramářovy nepřítomnosti došlo k rozkolu v sociálně demokratické straně, posilován byl i z evropských poválečných tendencí. T. G. Masaryk se cítil značně nespokojen touto situací. Mezi lidmi se zase rozpoutaly nepokoje díky Rašínově měnové reformě. Lidé se shromáždili na Staroměstském náměstí a demonstrovali proti lichvě a drahotě. Nakonec byla demonstrace potlačena vojskem.

V té stejné době došlo k uznání prezidentových pravomocí. Díky těmto událostem jmenoval T. G. Masaryk novou vládu, bál se zřejmě jaký obrázek, by nespokojené Československo udělalo ve světě. Edvard Beneš odmítl post premiéra a T. G. Masaryk zvolil Vlastimila Tusara. Karel Kramář, který zřejmě doufal, že se ministerským předsedou stane on, se cítil uražený a zrazený.⁵⁴

5.3. Masarykova nemoc a vznik Pětky

Po náročném roce 1920, kdy T. G. Masaryk prokázal, že je pro Československo nepostradatelný, bylo v roce 1921 oznámeno, že byl prezident vážně, až smrtelně nemocný. T. G. Masaryk si byl zřejmě vědom toho, že může nastat to nejhorší, proto si nechal povolát Kamila Kroftu (1876-1945)⁵⁵, jehož chtěl dosadit na místo Edvarda Beneše, který by se stal prezidentem. Prezident se v té době cítil osamocen, dokládal to i dopis jeho dcery Alice. Uváděla v něm, že při otcově chorobě poznala jedno: „*Cítíš se osamocen. Ty potřebuješ lásky... Uzavíráš se víc a víc.*“⁵⁶

V této době vznikala Pětka, instituce vytvořená z předáků pěti hlavních politických stran. Patřila do ní sociální demokracie, národní demokraté, lidovci, agrárníci a národní socialisté. Ti se snažili v čase Masarykovy choroby vytvořit jakousi kolektivní hlavu státu a převzít roli absolutního pána v parlamentu. Pětku tvořil Jiří Stříbrný, Alois Švehla, Alois Rašín, Rudolf Bechyně a Jan Šrámek.⁵⁷ Prezidenta T. G.

⁵⁴ KOVTUN 2005, 111 – 116.

⁵⁵ Kamil Krofta byl českým historikem, univerzitním profesorem a politikem. Roku 1920 byl vyslancem ve Vatikáně, potom v Berlíně. Od roku 1936 se stal ministrem zahraničních věcí.

⁵⁶ KLIMEK 1996, 151.

⁵⁷ KLIMEK 1996, 149 – 154.

Masaryka a Edvarda Beneše Pětka nechtěla vyřadit z politického dění, ale chtěli se postavit jako rozhodující faktor, který mocnou dvojici doplňoval nebo zastupoval.

U T. G. Masaryka byl diagnostikován zánět průdušek, později se zánět rozšířil do plic a infekce vyvolala také zánět žil obou nohou. Prezidentova nemoc trvala celkem čtyři měsíce, snažil se přijímat návštěvy a činil rozhodnutí. Pětka stála pevně za vládou Jana Černého (1874-1959)⁵⁸ ve sporech s německými poslanci, hůře si však počínala s otázkami finančními a hospodářskými, jelikož sami straničtí vůdci nebyli pevně dohodnuti.⁵⁹

Pětka schválila na podzim roku 1920 vládu Jana Černého a společně zavedli pravidelné schůzky, čímž nastavili jakýsi pevný rámeček. Ve státě stále nebyla vyřešena otázka ohledně financí. Strany se zdráhaly jednat o tomto problému. Ministr financí Karel Engliš (1880-1961) podával fiskální neboli daňová opatření, bez nichž by státní hospodářství nemohlo fungovat, mezi nimi se nacházelo zvýšení daně z obrátu a příjmu. Podal celkem patnáct daňových předloh, ale nebyly schváleny. K. Engliš navrhoval zvýšení ceny domácího zboží v zahraničí, avšak v Pětce zastupoval národní demokracii Englišův odpůrce Alois Rašín, zřizovatel deflační politiky. Karel Engliš podal demisi. Pětka v té době možná nezvládla toto nešťastné řešení, ale byla stále ve své počáteční podobě.⁶⁰

Vláda Jana Černého procházela opakovaně krizemi, bylo jasné, že pracující a vládní systém mohla obnovit vláda podporovaná autoritou politických stran. Pětka se musela vzchopit, ukončit své vnitřní rozbroje a zahájit vytvoření příští vlády. T. G. Masaryk začal v dubnu, kdy jeho nemoc již odeznívala, jednat s představiteli jednotlivých stran. Zajímalo ho, zda by se nové koaliční spolupráce zúčastnili i Němci. Rudolph Lodgman⁶¹ (1877–1962), který v této době stále ovládal sdružení německých občanských politiků, nechal vydat prohlášení, že návštěvy u Masaryka byly zbytečné. Lodgman nejspíš žárlil na poslance F. Křepka, který bez porady s ním, šel na Hrad. V této chvíli již nastal mezi Němci radikální a umírněný proud. Prezident dal

⁵⁸ Jan Černý byl dvakrát předsedou československé vlády v letech 1920-1921 a 1926, působil jako ministr vnitra.

⁵⁹ KOVTUN 2005, 171 -173.

⁶⁰ KOVTUN 2005, 174 -175.

⁶¹ Rudolph Lodgman byl československý politik, německé národnosti a poslanec za Německou nacionální stranu

prostřednictvím kancléře Šámala najevo, že postoj Rudolpha Lodgmana bude ignorovat a dál se snažit o česko – německé usmíření.⁶²

Častým návštěvníkem v Masarykově bytě na Hradě byl Edvard Beneš. Jeho tématem k rozhovorům byl spor Spojenců s Německem.⁶³ Nebylo jednoduché zachovat příměří mezi státy. Německo se snažilo znepřátelit Československo a Polsko, rakouský velvyslanec zase líčil, že byla chyba věřit Benešovi. Podle těchto států se Beneš snažil dělat vládu jako zmenšený obraz politiky francouzské. Dobře se však vyvíjel vztah za vlády Jana Černého s Itálií. Na řadu přišla i diskuse o zlepšení vztahů s Maďarskem. Edvard Beneš během Masarykova pobytu na ostrově Capri, kam odjel na zotavenou po těžké nemoci, vyjednával o tom, že trval na udržení povolnější německé vlády kancléře Wirtha. Nemělo dojít ani k roztržce Velké Británie s Francií.

Prezident T. G. Masaryk svoji cestu do zahraničí využil ke dvěma diplomatickým kontaktům. Navštívil italského krále Viktora Emanuela IV. (1869-1947), o němž E. Benešovi napsal: „*Návštěva u krále má dost značný politický význam, zejména jsme posíleni proti maď. a něm. propagandě, zde hodně silné.*“ Důležité setkání bylo s rakouskými politiky, s kterými se potkal na zpáteční cestě z Itálie. Obě strany jak rakouská, tak československá se dohodly, že jejich společným záměrem je dodržování mírové smlouvy, odporování restaurace Habsburků a uchování společné spolupráce.⁶⁴

5.3.1. Edvard Beneš premiérem

Hned po návratu čekalo na T. G. Masaryka nové venkovské sídlo v Lánech. Začal v něm okamžitě pracovat a přijímat návštěvy. První, kdo za ním přišel, byl Antonín Švehla, aby mu poreferoval o činnosti Pětky a hlásil pokrok v budování nové,

⁶² KOVTUN 2005, 175 – 176.

⁶³ Na konferenci v Londýně, která se konala 21. února do 14. března, předložili Spojenci německým delegátům doklady o tom, že Německo neplní reparační povinnosti. Němci chtěli snížit reparační kvóty a zanechat uhelné oblasti Horního Slezska, na které si ale činili nárok Poláci. Spojenci vyhlásili proti Německu hospodářské sankce, obsadili města Düsseldorf, Dusiburg a Ruhroft a vytvořili celní hranice. Francie ještě v roce 1921 neměla vhodné ubytování pro válečně poškozené, bydleli v provizorních domech, útulcích. IN: KOVTUN 2005, 176.

⁶⁴ Kovtun 2005, 181 -184.

parlamentní vlády. A. Švehla odmítal post premiéra a navrhl, že by se jím mohl stát Edvard Beneš, s čímž přišla Benešova chvíle.⁶⁵

T. G. Masaryk chtěl odchod úřednické vlády Jana Černého především kvůli neustálým sporům s Němci. Antonín Švehla se svého postu ministerského předsedy vzdal s tím, že měl chatrné zdraví. Edvardu Beneši poskytla záštitu na kandidátce československá strana národně socialistická, i když sám Beneš prohlašoval, že byl nestraník. O výběru a sestavování vlády nezůstalo příliš mnoho záznamů, protože Antonín Švehla je zakázal pořizovat pod heslem „Pánové, my dějiny nepíšeme, my je děláme“. Výběr politiků zřejmě probíhal v rychlosti. E. Beneš chtěl, aby byla redukována moc Pětky, ta měla sloužit pouze jako spojka mezi kabinetem a stranami. Tím se vyhroutil zápas mezi Pětkou a Hradem, Pětka ale nakonec souhlasila s Benešovým premiérstvím. A tak 26. září 1921 prezident jmenoval nový poloúřednický kabinet⁶⁶, během tří let šlo již o pátou vládu⁶⁷. Pětka stále věřila, že Beneš bude premiérem pouze dočasným a bude se zdržovat v zahraničí. Avšak E. Beneš měl v plánu být premiérem silným. Uskupení pěti stran doufalo, že Edvard Beneš ve své funkci neuspěje, proto chtěla kabinet slabý. Ten ale musel schválit prezident.⁶⁸

Pro nový kabinet se našla slova potupná, ale mezi lidmi byli i ti, kteří nového premiéra měli rádi. Edvard Beneš se stal oblíbený mezi lidmi, němečtí politici zase doufali v oslabení Pětky, na kterou padaly stížnosti pro její zmenšující se demokratičnost. Její vliv chtěl zvrátit nejen premiér, ale i prezident.

5.3.2. Krize Benešovy vlády 1922

Premiér Beneš byl bohužel zaměstnán zahraniční politikou, než aby se zabýval domácí politikou. První událostí, o kterou se zajímal, byla snaha posledního rakouského císaře a uherského krále Karla I. znovu se ujmout vlády v Budapešti. Dále se potom staral o prolomení vztahu Hradu a Pětky, tvrdil, že politika by měla být vědecká a

⁶⁵ KOVTUN 2005, 185.

⁶⁶ Poloúřednický kabinet – zasedali v ní tři agráři, dva lidovci a čs. socialisté, národní demokráte a čtyři odborníci. Vláda neměla být silná, Pětka chtěla s kabinetem manipulovat, což se jim tolik nedařilo, protože Edvard Beneš chtěl mít vše pod svojí kontrolou. IN: KLIMEK 2000, 290 – 295.

⁶⁷ První vláda – Všenárodní koalice Karla Kramáře v letech 1918-1919. Druhá vláda – Rudo –zelená koalice Vlastimila Tusara v letech 1919-1920. Třetí vláda – Druhá vláda Vlastimila Tusara roku 1920. Čtvrtá vláda – Úřednická vláda Jana Černého 1920-1921. Pátá vláda – Všenárodní koalice Edvarda Beneše v letech 1921-1922.

⁶⁸ KLIMEK 2000, 290 -296.

plánovitá. Pětka se proti tomu ohradila a nazývala Beneše autokratem. T. G. Masaryk byl v této době izolovaný od Pětky a od Antonína Švehly. Stěžovali si na E. Beneše, že podával T. G. Masarykovi pouze svoje návrhy a názory. Do těchto rozporů sílily sociální rozepře zvláště kvůli snižování mezd. Roztržky vznikaly i v poslanecké sněmovně. T. G. Masaryk opět uvažoval o vládě úřednické, přemýšlelo se o znovuoobnovení rudo – zelené koalice. Na počátku roku 1922 proniklo do tisku, že dochází ke sporům kabinetu a Pětky. Komentáře vyznívaly dle orientace listů: „*Lidové noviny psaly o rozhodnutí Beneše vzdát se premiérství z důvodu krajního zaneprázdnění zahraniční politikou, kramářovská Národní politika zdůrazňovala Benešovu neschopnost ve vnitřní politice.*“⁶⁹ Edvard Beneš zatím hrozil demisí. T. G. Masaryk uvažoval o Benešově sesazení, viděl, že nezvládá funkci ve vnitřní politice, zároveň ho potřeboval na zahraniční cesty do Londýna a Paříže. Prezident T. G. Masaryk napsal Antonínu Švehlovi, že E. Beneš jen těžko udrží obě ministerstva, je přetížený a politici jen těžko snáší Benešovu mocenskou převahu. Navrhoval P. Šámala, ale ten se zdál velice neschopným. V únoru roku 1922 se konečně Beneš s Pětkou dohodl na příměří.⁷⁰

Proti Benešovi se postavilo krajní křídlo národnědemokratické strany za to, že vyvíjel protiněmeckou politiku. V prvních řadách byl profesor František Mareš, senátorka Božena Viková–Kunětická (1862–1934)⁷¹ a básník a politik Viktor Dyk (1877–1931)⁷². Dále se Benešova vláda snažila vyřešit otázku válečných půjček, kterou upisovali z největší části němečtí občané. Němečtí poslanci proti návrhům protestovali, chtěli odškodnění v hotovosti. T. G. Masaryk čelil náporu ze strany Viktora Dyka, který o něm psal, že hájí zájmy především levicové, že odmítl teritoriální autonomii a nechtěl připustit rozdělení republiky. Prezidentovi šlo o spolupráci Čechů, Slováků a Němců. O trapnou scénu se postaral poslanec německé nacionální strany Alois Baeran (1872–1936), když při jednání o návrhu zákona na opatření výzbroje pro československou armádu hodil na stěnu malou bombu.⁷³ Do těchto roztržek podal výbor Slovenské ľudové strany návrh na autonomii Slovenska.⁷⁴ Tento nápad se v poslanecké sněmovně

⁶⁹ KLIMEK 2000, 328.

⁷⁰ KLIMEK 2000, 318 – 329.

⁷¹ Božena Viková-Kunětická byla česká politička, národní demokratka, spisovatelka, senátorka.

⁷² Viktor Dyk byl básníkem, prozaikem, dramatikem, překladatelem.

⁷³ Na Aloise Baerana podala předsednictvo trestní oznámení. V této době měl již styky s Hitlerem, prováděl špionážní činnost ve prospěch Maďarska. Byl odsouzen ke čtyřem rokům těžkého žaláře, za dobré chování propuštěn a odebral se do Německa. IN: KOVTUN 2005, 191 – 192.

⁷⁴ V návrhu Ferdiše Jurigy (1874–1950) se v podstatě žádala konfederace bez společného parlamentu a s právem Slovenska jmenovat důstojníky armády a uzavírat hospodářské smlouvy s cizími státy.

vůbec neřešil. Došlo tak k rozhořčení Čechů a republikánsky smýšlejících Slováků. Vojtěch Tuka (1880-1946)⁷⁵ napsal na toto téma pamětní list *Hlas slovenského národa odsouzeného na zhynutí*. Traktát obviňoval pražskou vládu z represí slovenských katolíků ve školství, z potlačování tisku, z bídy tisíců slovenských rodin v důsledku hospodářské krize, hlavním důvodem bylo odepírání autonomních práv.⁷⁶

Ve světě zatím Německo jednalo o odklad reparací. Britský premiér David Lloyd George (1863-1945) podal návrh, že by se mohla otázka reparací začlenit do otázky ekonomické obnovy Evropy a zároveň uklidnit Francii britským závazkem ochrany před německým útokem. Došlo by k posílení všech států. Rusko tou dobou na tom nebylo hospodářsky ideálně. Západní státy se shodly, že sovětská vláda musela uznat dluhy, které vznikly před válkou, tím pádem by Rusku nabídly kolektivní půjčku.

V rozmezí dnů od 6. až 13. ledna se uskutečnila porada v Cannes, která potvrdila, že krize ve vztazích Anglie a Francie pokračuje. Proto se Nejvyšší rada v Cannes dohodla, že se na jaře sejde v Janově hospodářská konference, která měla dát Evropu hospodářsky do pořádku. Beneš a Masaryk postupovali při navazování styků s moskevskou vládou velmi opatrně. Věděli, že situace v Rusku nebyla příznivá. Země byla sužována nedostatkem potravin a financí. Dne 10. dubna 1922 byla v Janově zahájena konference.⁷⁷ Sovětské Rusko zde bylo poprvé představeno na mezinárodním fóru. Žádalo zrušení dluhů nebo velký odklad splácení a samo chtělo náhrady škod způsobeny spojeneckou intervencí v občanské válce. Během této konference došlo k šoku, který nikdo nečekal.⁷⁸ Německo se sblížilo s Ruskem a podepsalo Rapallskou smlouvu.⁷⁹

Z malodohodových států byla Československu nejbližší Jugoslávie, Masaryk a Beneš viděli po Janovské konferenci tento stát za cíl a chtěli s Bělehradem upevnit svazky. Došlo k dojednání spojenecké smlouvy, která Československo a Jugoslávii

Slovensko s českými zeměmi měli mít společnou armádu, zahraniční politiku, finance a jednoho prezidenta. IN: KOVTUN 2005, 193.

⁷⁵ Vojtěch Tuka byl slovenský politik, představitel HSL'S, za 2. Světové války spolupracoval s nacisty, za což byl roku 1946 popraven.

⁷⁶ KOVTUN 2005, 186 -195.

⁷⁷ Janovská konference: jednala o hospodářských a finančních otázkách. Zúčastnilo se zde 29 států včetně Ruska. Ruská delegace zde odmítla požadavky ostatních států. Konference skončila bezvýsledně. IN: KOVTUN 2005, 216 – 218.

⁷⁸ KOVTUN 2005, 216 - 222

⁷⁹ Rapallská smlouva – 1922, obnovení diplomatických styků Německa a Ruska, navzájem se vzdaly svých válečných škod. IN: KOVTUN 2005, 216 – 222.

zavazovala k nejužší spolupráci. Naopak mezi Ruskem a Československem byla uzavřena jakási „prozatímní smlouva“, v níž se dalo nalézt minimum politického uznání. Masaryk neměl dobrý dojem z francouzského postupu v otázce reparací. Francie povolila odklad německých reparací, i přestože Velká Británie žádala po Francii, aby splatila britské dluhy z doby války. T. G. Masaryk chtěl zůstat spjat se Spojenci. Beneš koncem těchto všech náročných jednání podal demisi a na jeho místo nastoupil Antonín Švehla.⁸⁰

Pád vlády Edvarda Beneše byl zapříčiněn nejen slabou vládou, kterou se obklopil, ale zároveň nelibostí německé strany o připojení k Československu. Beneš to neměl lehké ani během zahraničních jednání. V Evropě vznikala řada dohod, které neovlivnily dobře budoucí vývoj nejen na evropském kontinentu. Postavení tehdejších premiérů v nově vzniklém státu odpovídalo probíhajícímu utváření států v Evropě.

5.4. Švehlův první kabinet

Antonín Švehla se stal premiérem na tři období ve 20. letech, prvním byla léta 1922 až 1926, druhým 1925 až 1926 a třetím 1926 - 1929. Od roku 1920 stál jako nejsilnější muž Pětky v jejím čele. Říkalo se o něm, že je mistrem kompromisu. Chtěl stát udržovat v pokroku. Neměl příliš pevné zdraví, trpěl nemocí ledvin a měl slabé srdce. Masaryk brzy poznal, že Švehla nebyl politik s osobním prospěchem, šlo mu o dobro státu. Prezident s ním navázal těsné přátelství, často si ho zval na konzultace, ať už na Hrad nebo do Lán.⁸¹

Koaliční vláda byla prezidentem jmenována 7. října 1922, očekávalo se, že po dvou předchozích vládách bude nová vláda pevnější a trvalejší. Přímou zodpovědnost v nové vládě převzali jako ministři všichni členové Pětky.⁸² Ve vládě opět chyběli Němci, do opozice se stavěli komunisté a Hlinkova Slovenská ľudová strana. Nová koalice brzy ztratila svého ministra financí Aloise Rašína, na něhož byl spáchán roku 1923 v Žitné ulici atentát. Atentátník Josef Šoupal byl obklopen chudobou, viděl kolem

⁸⁰ Kovtun 2005, 224 -227.

⁸¹ Kovtun 2005, 231 – 233.

⁸² Alois Rašín se stal ministrem financí, Rudolf Bechyně ministrem školství, Jiří Stříbrný ministrem železnic, Jan Šrámek ministrem zdravotnictví. Ministrem vnitra se stal agrárník Jan Malypetr obrany František Udržal a ministrem zemědělství Milan Hodža. Edvard Beneš byl opět ministrem zahraničních věcí. IN: KOVTUN 2005, 235.

sebe bídu a starosti chudých lidí, proto si vybral náhodně jednoho z politiků.⁸³ A. Rašín neměl dobré vztahy s legionáři, ve svém projevu na schůzi mladé generace, je nepřímě označil za lidi, co čekají, až jim stát dá peníze. Tento argument byl převážně neoprávněný, protože se našlo pouze pár legionářů, co si udělalo ze svých služeb stupeň ke kariéře. A. Rašín i ve chvíli zranění myslel, že ho zranil nějaký rozčilený legionář.

Vliv Antonína Švehly posílilo to, že do agrární strany přešla část slovenské Národní a rolnické strany. Vládní program, se kterým předstoupil A. Švehla 24. října 1922, zdůrazňoval kontinuitu zahraniční politiky a z vnitřní opakoval podobné požadavky, jako měla vláda předchozí, řada úkolů zůstala nesplněna.⁸⁴ Vládní většina program schválila. Nepříjemným problémem se roku 1922 staly české fašizující skupiny, do nichž patřilo Národní hnutí, Červenobílí a další. Hlásali očistu státu pod vypjatými nacionalistickými myšlenkami. Avšak českému fašismu chyběli silní vůdci. Proto nedošlo k žádným větším výtržnostem jako v sousedním Německu.⁸⁵

Hospodářská situace v republice během nástupu Antonína Švehly byla neuspokojivá. Benešův kabinet se zrovna nepříčinil, aby v tomto směru země vzkvétala. Došlo k poklesům zahraničního obchodu, krachům bank a zvýšila se nezaměstnanost. Ani vnitropolitická situace nebyla nejlepší. Pětka chtěla prosadit své zájmy skrz zájmy celé vlády. T. G. Masaryk zotaven po své nemoci mohl častěji jednat s politiky, což uměl lépe než E. Beneš. Kabinet svoji činností přispěl k hladké činnosti státu. Od konce roku 1923 se republice začalo dařit a rostl blahobyt českých občanů.⁸⁶

T. G. Masaryk o již zesnulém A. Rašínovi řekl, že to byl tvrdohlavý muž, chtěl udržet korunu na uměle vysoké hodnotě, která neodpovídala její kupní síle v zemi, a to mohlo vést ke katastrofě. Prezident ho chtěl nahradit Karlem Englišem (1880-1961). Po smrti A. Rašína, oznámil Jan Masaryk Přemyslu Šámalovi, že otec již čtyři dny nespál a večer plakal. Současně T. G. Masaryk předpokládal, že prostý lid nebude Rašínova odchodu litovat.⁸⁷ Sám měl pravděpodobně strach. Poznal, co může prostý rozbouřený lid napáchat.

⁸³ KOVTUN 2005, 235 -239.

⁸⁴ Šlo o snahu zlepšit vnitřní rozvoj, organizace a unifikaci státu, dodržování zákonů, dotažení reformy občanského a trestního zákoníku, zkvalitnění daňové soustavy. IN: KLIMEK 2000, 397.

⁸⁵ KLIMEK 2000, 361 – 370.

⁸⁶ KLIMEK 1996, 269 – 271.

⁸⁷ KLIMEK 2000, 370 – 377.

5.4.1. Tomáš Garrigue Masaryk a nová vláda

V období atentátu na Aloise Rašína začala vláda naléhat na prezidenta, aby přestal promíjet tresty smrti za doživotní žalář. Prezident svolil a podepsal provedení rozsudků smrti. Avšak byly vykonány pouze dva, po popravách se vzedmula vlna nevole mezi intelektuály a T. G. Masaryk popravu zastavil. Prezident se od jara 1923 snažil podnítit tajnou akci proti národním demokratům, s dvěma cíli. Prvním mělo být odsunutí Karla Kramáře a přimět zbytek členů Pětky, aby vyloučili národní demokracii z vládní koalice. Antonín Švehla nechtěl nechat Karla Kramáře odejít. Bez národních demokratů by vláda ztratila majoritu ve sněmovnách. Přelom let 1923–1924 přinesl problémy diplomacii ČSR, i přesto, že se prezident s Edvardem Benešem vydali na diplomatickou cestu do Anglie a Francie. Hrad uvažoval o dohodě s Moskvou, Beneš naštěstí včas vykonal správné rozhodnutí a smlouvy se vzdal. Další nejasnosti se vyskytovaly ve Švehlově vládě a Masaryk si byl vědom toho, že všennárodní koalice nepůjde udržet do nekonečna, zvláště když se očekávalo v příštích volbách hodně hlasů pro komunisty. Prezident i nadále počítal se vstupem německých aktivistů do vlády. Roku 1924 vzbudilo v parlamentu senzaci, když se sešel Jiří Stříbrný a vůdce komunistů Bohumil Šmeral (1880 -1941). Rozneslo se, že Stříbrný chtěl jistou podporu do budoucnosti, kdyby lidovci nepodpořili část programu zabývající se odlukou církve od státu. Blížily se volby a strany začínaly jednat mezi sebou. Pětka se pomalu hroutila.⁸⁸

5.4.2. Prezident mezi Paříží a Londýnem

Tomáši Garrigue Masarykovi bylo v roce 1923 již třiasedmdesát, choval se a pracoval, jakoby mu bylo o dvacet let méně. V tomto roce podnikl svoji nejvýznamnější diplomatickou cestu. Strávil pár dní ve Francii, Belgii a Velké Británii. V evropských státech stále probíhaly nepokoje. Francie upevňovala celní hranice v Porúří. V Bavorsku zatím sílil pravicový extrémismus pod vedením Gustava von Kahra (1862-1934). V Německu se stal říšským kancléřem Gustav Stresemann (1878–1929).⁸⁹ Masaryk

⁸⁸ KLIMEK 2000, 291 – 309.

⁸⁹ Tento kancléř chtěl vyřešit otázku okupovaného Porúří. Chtěl dojít k úpravě reparací, vyhlásil ukončení pasivní rezistence a navrhl rozhovory s Francií. To se nelíbilo Gustavu von Kahrovi, který byl jmenován

neočekával v Německu státní rozvrat a revoluci. V Paříži se sešel s prezidentem Alexandrem Millerandem (1859-1943) a Raymondem Poincaré (1860-1934), ministrem zahraničí. Masaryk musel odolávat jejich tlaku v otázce vojenské a povedlo se mu to. Poznamenal, že: „ *Je správně protivit se každému zlu, vždy a všude a neúnavně a je třeba odpírat už samým zárodkům zla.* “ Tím chtěl naznačit pravé hrdinství bez boje.⁹⁰

Ve Velké Británii Masaryk nemusel odmítat vojenské spojení, ale měl rozptýlovat podezření, že v Paříži uzavřel alianci. V Londýně se cítil jistěji, souhlasil s názorem britské vlády na problém Porúří. Během zdejšího pobytu mu byl udělen čestný doktorát na Oxfordské univerzitě v oboru občanského práva. Před novináři přednesl, že za nezbytnost evropské politiky považuje spolupráci válečných spojenců. Prezident se navrátil unaven. Na každé straně řešil něco jiného a přemýšlel, zda půjde sladit francouzský aktivismus a anglickou zdrženlivost. Stejného roku v Německu lidé početně vstupují do strany NSDAP a zakládají složku SA – Úderný oddíl, do které byli rekrutováni mladí nezaměstnaní muži a propuštění vojáci. T. G. Masaryk mluvil o německé situaci se spisovatelem Heinrichem Mannem (1871–1950), který ho navštívil v Lánech roku 1924. Prezident si nedělal iluze o německé vůli smířit se s novým evropským řádem vytvořeným versailleskou smlouvou.⁹¹

5.4.3. Konec Švehlovy první vlády

Edvard Beneš se stal zkušeným diplomatem, jehož jméno mělo evropské renomé, prosazoval, aby problémy mezi národy a státy byly řešeny konferencemi, na něž přijížděli zástupci všech států. Edvard Beneš, který byl spoluzakladatelem Společnosti národů a zaujímal v jejím vedení čelné místo, usiloval o to, aby se o konference starala právě ona. E. Beneš se zasloužil o prosazení garančního paktu s názvem Ženevský protokol.⁹² Tento pak schválili zástupci čtyřiačtyřiceti států v říjnu 1924. Protokol byl výhodný především pro státy, které neměly územní nároky.

státním komisařem. Tím se vyostřili vztahy v Německu, což očekávali přední evropští politici. IN: KOVTUN 2005, 281 – 282.

⁹⁰ KOVTUN 2005, 280 – 288.

⁹¹ KOVTUN 2005, 288 – 293.

⁹² Ženevský protokol měl poskytnout každému členu Společnosti národů bezpečnostní záruky, mezinárodní spory řešit arbitráží a prosazovat postupné odzbrojování. IN Kárník 2000, S. 360

Ženevský protokol ale nebyl nikdy ratifikován, Beneš na sněmu Společnosti národů prohlásil své zklamání a promeškání příležitosti, která se neměla již nikdy navrátit.⁹³

Hlavním mužem v Německu ve dvacátých letech 20. století byl Gustav Stresemann (1878-1929). V únoru 1925 vyslovil skromnější plán, předložil projekt Rýnského paktu, jehož principy porušil až Adolf Hitler (1889-1945). Tento pakt se nazýval Locarno a zaručoval neměnnost západních německých hranic, vzdal se tím Alsasko – Lotrinska, aby ponechal hranice východní. Polsko se v tuto chvíli octilo v ohrožení. Československo mělo pochopení a našlo s polskou diplomacií společnou řeč. Na jednání, které se uskutečnilo 5. října 1925 se sešli ve švýcarském Locarnu zástupci států, jichž se Rýnský pakt týkal, to znamená Německo, Francie, Belgie, Velká Británie a Itálie. Edvardu Benešovi bylo sděleno, aby na konferenci nejezdil. Ve výsledku se Československo dohodlo s Francií, že přijmou pakt pod podmínkou vstupu Německa do Společnosti národů. To se stalo roku 1926, kdy rázem Německo získalo i statut velmoci a členství v jeho Radě. Československo podepsalo smlouvu s Francií a Polskem. Státy si měly pomoci, kdyby některému vzniklo příkoří porušením závazků sjednaných v Locarnu mezi nimi a Německem. Tato klauzule se dala vykládat různě, to se ukázalo i v období Mnichova.⁹⁴

Druhé parlamentní volby se konaly roku 1925. Byly předčasné a na socialisty se ukazovalo jako na viníky. Edvard Beneš, který trávil čas v Ženevě, byl od léta 1924 upozorňován na neklid ve vládě. Spory se týkaly zvláště sporů o sociální pojištění a zemědělská cla.⁹⁵

Počátkem roku 1925 se vyostřily vztahy v koalici, zdálo se, že lidovci budou muset odejít z vlády. Jiří Stříbrný věděl, že prezident hodlal prosadit ustavení úřednické vlády, v jejímž čele měl stanout P. Šámal. Prezident tlačil na úřednickou vládu, ale odpor stran proti ní, hrozil přerůst v roztržku mezi Pětkou a Hradem. Situace se nakonec uklidnila. Velké nepříjemnosti přivodily tahanice kolem jmenování Gustava Habrmanna (1864–1932)⁹⁶ jako vyslance v Rakousku. Prezident nebyl s Habrmannovou činností

⁹³ KÁRNÍK 2000, 360 – 361.

⁹⁴ KÁRNÍK 2000, 361 – 364.

⁹⁵ KLÍMEK 1996, 311.

⁹⁶ Gustav Habrmann - rodák z České Třebové byl vyučený soustružník a řezbář, věnující se od mládí novinářině a politice.

spokojen již z předešlých let, kdy po sobě zanechal ministerstvo školství ve špatném stavu. Prezident mu odmítl dát jmenování, a proti vůli hlav státu se nedalo protestovat.⁹⁷

V třetím roce politického života byla všennárodní koalice v krizi. Vláda pěti stran trvala již dlouho a lidé toužili po osvěžení. Prezident v této době sledoval vývoj v komunistické straně, která byla závislá na Moskvě. Bohumír Šmeral odmítal nařčení, že byl závislý na moskevském diktátu, ale zároveň se na ní stále obracel. Antonín Švehla měl opět zdravotní problémy, zástupcem určil Jiřího Stříbrného. Prezident se obával, že další Švehlova politická pauza může ohrozit jeho post premiéra. Švehla se ale vrátil a dal na pořad otázku ochrany zemědělské výroby. Vyvolal kolizi, která rozdělila vládu na dva tábory. Vláda vydala nařízení o zavedení ochranných cel na dovoz zemědělských produktů. Roku 1924 československé zemědělství dostihlo předválečnou výrobu. Během Švehlova ozdravného pobytu v Itálii došlo ke schválení reformy oficiálních svátků. Byl zaveden památný den Mistra Jana Husa. Problém nastal při oslavách dne 6. července 1925, kdy se poprvé slavil Husův den. Na Pražském hradě nechala vláda vyvěsit husitský prapor s rudým kalichem. Římská kurie toto gesto považovala za protikatolickou manifestaci. Vatikán chtěl okamžitě odvolat papežského nuncia z Prahy. E. Beneš se diplomatickou cestou snažil vysvětlit, že tento akt nebyl projev nepřátelství, ale jako úcta události v českých dějinách.⁹⁸

Počátkem roku 1925 vznikla za podpory Tomáše Garrigua Masaryka nová strana s názvem Národní strana práce. Její program podepsal například Karel Čapek (1890-1938), Josef Čapek (1887-1945), Ferdinand Peroutka (1895-1978), Jan Herben (1857-1936) a mnoho dalších. Masaryk stranu finančně podpořil, ale dále se od ní distancoval. V září roku 1925 se sešlo Národní shromáždění a rozhodlo, že se budou konat brzy volby. Ve volbách strany Pětky propadly přibližně o 16 procent než v roce 1920. Na první místo se posunuli Švehlovi republikáni a na druhém místě se drželi komunisté. Volby znamenaly konec systému vlády pěti stran. Všennárodní koalice měla najít buď nové partnery, nebo měla být nahrazena jinou kombinací politických sil.⁹⁹

⁹⁷ KLIMEK 1996, 312 – 320.

⁹⁸ KOVTUN 2005, 375 – 381.

⁹⁹ KOVTUN 2005, 382 – 387.

6. Rodinné vztahy Masarykových

„Domácnost – ano, buď posvěcena a svatá ale k tomu je především třeba, aby žena nebyla domácím otrokem!”¹⁰⁰

Před narozením Jana Masaryka 1886 měla rodina již dvě děti syna Herberta (1880-1915) a dceru Alici (1879-1966). Masarykova rodina byla silně nábožensky založená, hlavně díky matce, která byla v USA příslušnicí unitářské církve, v Praze přestoupila na víru kalvinistickou. Charlottina víra a Masarykova věda vedly k názoru, že rodičovské role je správné rozdělit mezi muže a ženu jinak, než bylo do té doby zvykem. Výsledkem jejich úsilí se pak staly novinky, které Prahu ohromovaly. U Masarykových se nespalo pod klasickými peřinami, ale pod velbloudími příkrývkami, profesor dětem vařil, nakrmil je a vyměnil jim plenky. Dětem se tím dostávala větší volnost. Matka měla postavení bezmezně milující bytosti, která tu byla vždy pro své děti a manžela.¹⁰¹

Mladý Jan měl s otcem neustále nějaké konflikty, ale s matkou se identifikoval téměř ve všem. Jako jediný ze čtyř sourozenců došel nejdál ve své klavírní kariéře, musel se jí však vzdát po onemocnění ruky. Jan celý život udržoval styky s předními hudebníky, znal Leoše Janáčka (1854–1928), Bohuslava Martinů (1890–1959), Jaroslava Ježka (1906–1942) nebo Jarmilu Novotnou (1907–1994). Charlotta Masaryková měla potřebu vnitřní svobody, která se v její rodině zřejmě dědila. Víra pro ni na počátku nového století znamenala nový rozměr v politickém životě. Následující rok se stala členkou sociálně demokratické strany. To ona tvořila morální základ rodiny, k ní se všichni členové vraceli. Její děti si po negativní stránce odnesly do života sklon k depresím a melancholii, ale také povinnost pomáhat a sloužit lidem.¹⁰²

Během první světové války Jan vypomáhal matce a sestře Alici tím, že je často navštěvoval, ale i tím, že přinášel potravinové lístky na přilepšenou. Nejhorší ránou, která se dostavila, byla smrt staršího syna Herberta roku 1915. Herbert Masaryk si zvolil povolání malíře. Jeho obrazy vykreslovaly klid a vyrovnanost. Často portrétoval své sestry a matku, kterou pojímal jako přísnou a vyrovnanou ženu s bílými vlasy v tmavých šatech. Podle dopisů je evidentní, že Herbert byl na Charlottu nejvíce

¹⁰⁰ HERBEN 1948, 6.

¹⁰¹ KOSATÍK 1998, 9 – 11.

¹⁰² KOSATÍK 1998, 17 – 19.

fixovaný ze všech čtyř dětí. Matka Herberta podporovala finančně, nechala rámovat jeho obrazy a doufala, že jednou bude velkým malířem, kterému se dostane zasloužené slávy. Herbert Masaryk se od roku 1905 začal sbližovat s rodinou malíře Antonína Slavíčka (1870–1910), samotného malíře navštěvoval v Kameničkách. Po smrti A.S. se intimně sblížil s Bohumilou Slavíčkovou (1876–1962), vdovou po malíři a roku 1910 se s ní oženil.¹⁰³

Po svatbě Herberta s paní Mílou se do rodiny narodila dvojčata Anna a Herbert. Rodina trpěla finančními potížemi, prodávala Slavíčkovy obrazy a potom i obrazy Herbertovy. Během těžkého období v rodině zemřel syn Herbert, zároveň i další syn Tomáš. Míla Masaryková tento život nevydržela a nechala se s Herbertem rozvést, v té době ještě netušila, že je znovu těhotná. Herbert nesl situaci velice vážně a začal intenzivně jezdit do Borové u Poličky, zde se nakazil tyfem od válečných uprchlíků z Haliče. Dne 15. března 1915 zemřel u své matky v Praze. Není však přesně jasné z jaké příčiny. Jan Masaryk se svěřil svému příteli Bruce Lockhartovi že: „*Před svou smrtí v roce 1915 učinil neúspěšný pokus o sebevraždu.*“¹⁰⁴ Patrně se však jednalo o úmrtí na základě tyfu, ani matka ani sestra Alice se o jiné příčině nezmiňovaly.¹⁰⁵

6.1. Starosti Charlotte Garigue Masarykové

Když byly děti Masarykových ještě malé, pečovala Charlotta o rodinu ve všech směrech. Pro sebe si vyhrazovala pouze jednu hodinu po obědě. Dcera Alice o své matce psala, že po druhorozeném dítěti matka vážně onemocněla a od té doby již ručně nepracovala, pouze zavařovala ovoce. Čím byla Charlotte starší, tím víc se uzavírala do sebe. Největší ránou a bolestí byl pro matku odchod milovaného syna Herberta. Lidé se často chodívali dívat k ní domů na jeho obrazy a Charlottu zájem těšil. Spolek Mánes dokonce uspořádal výstavu Herbertových obrazů. Během tohoto těžkého období musela zůstat Charlotta vnitřně silná, dcera Alice byla ve vězení. Přesto si obě ženy vyměňovaly každý den dopisy. Po zatčení Alice a smrti Herberta se přidaly starosti o manžela a dceru Olgu. S dcerou Alicí si psaly, aby zůstávaly vnitřně silné a neupadaly do trudnomyslných stavů. V roce 1916 začala Alice ve věznici šít příkrývky pro vojsko a mohla se umývat v teplé vodě. Matka ji napsala: „*Vždycky slyším ráda, že jsi byla na*

¹⁰³ KOSATÍK 1998, 51 -54.

¹⁰⁴ LOCKHART 2003, 13.

¹⁰⁵ KOSATÍK 1998, 54 – 56.

procházce na slunci. Říkáš, že musíš redukovat jídlo, protože Ti zdržují plat. Nedělej to, dítě! Ty potřebuješ spíše lepší jídlo. Tvou starostí má být, abys zůstala hodně zdravá, a k tomu musíš přiměřeně jíst.“ Charlotta se velmi strachovala o dceřino zdraví, sama se v jiném dopise zmiňovala o sobě. Její zdraví se zhoršovalo a měla strach, že své děti již nikdy neuvidí. Musela odpočívat přes den, aby nabrala síly a občas se vydávala na procházku. Na konci války se Charlotta duševně zhroutila, propadla těžké melancholii. Byla převezena do Prahy Podolí a na Veleslavín.¹⁰⁶

6.1.1. Manželství TGM a Charlotty

V létě, roku 1877 trávil mladý Tomáš Masaryk svůj čas v Lipsku a prožil zde osudovou událost, která změnila celý jeho život. Poznal Charlottu Garriguovou (1850–1923). O této slečně slýchal Masaryk od rodiny Goeringů, paní Goeringová měla v Lipsku penzionát, kde tehdy Masaryk bydlel. Charlottina rodina pocházela ze starého hugenotského rodu a vystěhovala se do Ameriky. Charlotta navštívila Evropu již roku 1870, kdy se věnovala studiu hudby a hře na klavír, navštěvovala koncerty, proto ji otec poslal roku 1877, aby se dále vzdělávala ve hře na klavír na konzervatoři v Lipsku. Tomáš Garrigue Masaryk byl na příjezd Charlotty zvědavý. Karlu Čapkovi vyprávěl příběh, který bývá uveden v mnoha publikacích o T. G. Masarykovi. Jednou v létě jeli všichni na výlet a převáželi se na lodičce přes řeku. Paní Goeringová spadla do vody a Masaryk skočil za ní, aby se neutopila, nastydl a musel zůstat doma. Navrhl tedy slečně Garrigue a její přítelkyni, aby uspořádali nějaké společné čtení. Předčítali si anglické knihy a básně. Tehdy došlo ke sblížení.¹⁰⁷

Jejich vztah se odvíjel velmi rychle, po odjezdu Charlotty do Durynska si Masaryk uvědomil své zamilování a napsal ji dopis, kde ji požádal o ruku. Dostal neurčitou odpověď, proto se za ní rozjel a domluvili se na sňatku. Každý se pak vydal jinam. Masaryk do Vídně, aby se pustil do své habilitační práce o sebevraždě a Charlotta do Ameriky. Krátce na to, dostal Tomáš Masaryk dopis od pana Garrigua, aby se rozjel do Ameriky, že jeho snoubenka spadla z vozu a vážně si ublížila. Masaryk se vydal na sedmnáctidenní plavbu lodí. Po příjezdu do Ameriky řešil, zda má zůstat v Novém světě a hledat práci tam nebo se vrátit do Vídně. Rozhodl se pro Evropu, požádal pana

¹⁰⁶ SOBOTKA 1999, 41 – 47.

¹⁰⁷ ČAPEK 2012, 50.

Garrigua o finanční výpomoc na tři roky, než bude schopen sám rodinu uživit. Proběhla svatba a mladý pár se vydal vstříc budoucnosti.¹⁰⁸

T. G. Masaryk oslovoval svoji ženu jako „Charlie“. Podle Masaryka Charlotta nikdy nelhala, stála si za svými názory, byla pevná a nekompromisní. Okouzila ho svoji hloubkostí a citem pro literaturu. V povídání s Karlem Čapkem (1890–1938) prohlásil: *„Američanka se stala Češkou, mravně i politicky; věřila v génia našeho národa, pomáhala mně v mých bojích politických a v celé mé politické činnosti. Až tehdy za války, za hranicemi jsem musel pracovat bez ní, ale věděl jsem, že jedním ve shodě s ní. Bývaly vůbec chvíle, kdy jsem, od ní vzdálen, souběžnost našich myšlenek na dálku přímo cítil. Nemyslím, že je to telepatie, ale paralelní myšlení a citění lidí, kteří se ve všem shodují a stejně se dívají na svět. Žena, to bylo její přesvědčení, nežije jen pro muže a muž nežije jen pro ženu; oba mají hledat zákony boží a je uskutečňovat.“*¹⁰⁹ Z tohoto popisu jednoznačně vyplývá absolutní harmonické souznění dvou osobností. Dokázali přes kulturní odlišnost dojít k dokonalému manželství, důležitou roli v jejich vztahu hrál respekt a obdiv jeden ke druhému.

T. G. Masaryk se navrátil ze svého zahraničního exilu a do diáře si zaznamenal body programu na 21. prosinec. Mezi ně patřilo i zastavení na Veveslavíně. Po vykonání prezidentského slibu ve sněmovně na Malé Straně nasedl do auta a odjel za nemocnou manželkou. Charlotta byla v sanatoriu od května 1918 a zůstala tam do roku 1919. Charlotta se celý život snažila souznít s českou kulturou. Naučila se poměrně dobře česky. Brzy po narození syna Herberta začaly její nervové potíže. Během války si Masaryk s manželkou dopisoval, nejprve ze Švýcarska, potom se snažil posílat korespondenci skrz kurýra, tato psaní, ale nebyla pravděpodobně nikdy doručena. Sám Masaryk dostával pouze kusé zprávy z domova. Charlottě roku 1915 přestal být vyplácen Masarykův plat z rektorátu Karlovy univerzity. Od té doby žila ze svých úspor, platu dcery Alice a příspěvků Masarykových známých a přátel. Od konce roku 1916 se Charlottě nedostávalo žádných zpráv. Její zdravotní stav se díky všem těmto trpkým událostem zhoršoval, byly dny, kdy nekomunikovala a odmítala jídlo.¹¹⁰

Žena, která vstoupila do Masarykova života již před Charlottinou smrtí, byla markýza Giuliana Benzoniová (1895-1982), přítelkyně a pravděpodobně snoubenka M.

¹⁰⁸ ČAPEK 2012, 50 – 51.

¹⁰⁹ ČAPEK 2012, 51 -52.

¹¹⁰ KOVTUN 2005, 20 – 25.

R. Štefánika. Prezident T. G. Masaryk si dívku oblíbil, navštěvovala ho v Praze a v Lánech. Rodinu tento zvláštní vztah začal zneklidňovat, především Alici, které se představa otce s mladičkou markýzou nelíbila. Dcera chtěla otce navrátit především zpět do morálních kolejí, v nichž se musel pohybovat jako majestát. Zdálo se jí, že je otec manipulován, že spadl z výšin na zem a tím jí zklamal. Pro Alici byly důležité morální hodnoty, které jí a jejím sourozencům rodiče vštíplili. Alici Masarykovou rozčilovalo, že její bratr Jan bral celou situaci na lehkou váhu. Jan byl podle sestry ve vztahu k otci člověkem, který se mu snaží ve všech ohledech vyhovět i za cenu sebezapření. Bylo pro ni zklamání, že otec dává přednost před jejím vznešeným idealismem bratrově plytkosti a přizemnosti. Alice se dívala na všechny kolem přísným pohledem, sama se nejspíš snažila uniknout minulosti. Její největší bolestí se stala nenaplněná láska k lékaři roku 1900. Tehdy se s ním několikrát rozešla a utekla do USA. Nakonec zasáhla matka, která lékaři napsala vysvětlující dopis o dceřiných citech. Alice se na matku velice zlobila, odjela do Berlína a dlouho matce zradu vyčítala. Nikdy se již do žádného vztahu nepustila. Uzavřela se do sebe, z jejího pohledu pak ostatní členové rodiny žili až příliš svobodně.¹¹¹

Nejen Jan, ale i dcera Olga Masaryková bojovala s psychickými problémy, zděděnými po matce. Olga se léčila u Henriho Revillioda (1873-1956) z depresí, které jí postihly po prvním rozvodu roku 1914. Její potíže se však vracely během let v exilu. Olga se zamilovala do svého lékaře a roku 1920 se za něho provdala. H. Revilliod Olgu zbavil pocitů sebeobviňování a méněcennosti, na druhou stranu se ale Olga stala závislá na manželovi.¹¹²

V roce 1923 Charlotta Masaryková zemřela. Do té doby se její duševní stav nikdy výrazně nezlepšil. Po návratu z Veveslavína pobývala na Hradě a v Lánech. Jedno léto strávila na zámku v Hluboši u Příbrami. Masarykův tajemník zastihl dle svých slov prezidenta, jak s něžným výrazem hladil Charlottu po čele. Při diktátu v pracovně mu řekl, že doufal, že se manželce udělá lépe. Ve Veveslavíně si prezident zřídil ve vedlejším pokoji improvizovanou pracovnu s velkým stolem a často sem za manželkou dojížděl. Charlotta se veřejného života stranila, občas si vyšla na vycházku nebo na představení v Národním divadle. Ve své hlavní roli první dámy vystoupila pouze dvakrát. Roku 1920 doprovázela manžela k volbám a v létě se přijela podívat na

¹¹¹ KOSATÍK 1998, 88 – 91.

¹¹² KOSATÍK 1998, 93 - 94.

sokolský slet. Se svým synem Janem podnikla tajně cestu do Vídně, aby navštívila hrob svého otce. Těšila se ze svých vnuček po milovaném Herbertovi. Od roku 1922 tělesně chřadla, byla zastižena záchvatem mozkové mrtvice, ochrnula na pravou stranu těla a ztratila řeč. Druhý záchvat mrtvice se pro ni stal osudným.¹¹³

Rok po ztrátě milované osoby napsal T. G. Masaryk dopis dceři Alici: „*Odjízdim z Prahy, vrátím se zítra; půjdu hned k Mamě. Ty a Jenda a Ola budete vzpomínat, a moc lidí. Když jsem býval pryč z domu a myslíval na Mamu, tož jsem si říkal: je to jinak, když jeden nebo druhý bude mrtev? O tom jsem moc špekuloval a často.*“¹¹⁴ Charlottina smrt ho hluboce zasáhla, byla to jeho spřízněná duše a tu ztratil. Chtěl o ní také napsat knihu, o té se zmiňuje v dopise z července 1923 svému synu Janovi: *Milý Jendo, dnes přijela Alice a vyjednali jsme, že odjedeme domů. Podle toho si ustanov, kdy chceš přijet sem. Myslels, abychom tu byli. Já v té době chci být v Lánech, chceš – li, mohl bys tu být s Olou, Alice pojede se mnou. Udělám si tu své paměti a vydám je brzy; doma je dám do listů máminých: Listy a k tomu stať o jejich názorech.*“¹¹⁵

Po markýze Benzoniové následovala v prezidentově životě Oldra Sedlmayerová (1886-1954), moravská básnička a spisovatelka.¹¹⁶ K prvnímu sblížení s T. G. Masarykem došlo v červenci roku 1928, zamilovali se do sebe a začali se stýkat a dopisovat si. Oldra se stala oficiální členkou prezidentovy družiny na Hradě, v Lánech a Topolčiankách. Alice byla novým vztahem nesmírně pobouřená a od roku 1928 pročítala otcí soukromé dopisy, snažila se Sedlmayerové zakázat vstup do Lán, titulovala ji různými jmény. Vztahu, který trval až do roku 1934, nezabránila.¹¹⁷

6.2. Jan Masaryk a Tomáš Garrigue Masaryk

Nejdůležitějším vztahem v životě Jana Masaryka byl jeho poměr k otcí. Mladému Janovi otec pomáhal již při studiích. Vzhledem k tomu, že se narodil jako mladší syn, měl otec zřejmě tendenci ho rozmazlovat. Bylo těžké vymanit se ze stínu slavného otce, proto si Jan našel cestu revolty. Utíkal do samoty, k matce, pořádal

¹¹³ KOVTUN 2005, 270 – 271.

¹¹⁴ KOVTUN 2005, 272.

¹¹⁵ AÚTGM, TGM, KOR - III – 82, k. 752, T. G. Masaryk Janu Masarykovi 5. července 1923.

¹¹⁶ Oldra Sedlmayerová byla narozená ve stejném roce jako Jan Masaryk. Stala se aktivní členkou realistické strany na Moravě. IN: KOSATÍK 1998, 94.

¹¹⁷ KOSATÍK 1998, 94 – 96.

večírky a oslavy. Jan nebyl vzorným žákem, otec mu dokonce zařídil náhradní termín maturitní zkoušky.¹¹⁸ Po živobytí ve Spojených státech amerických se vrátil do vznikajícího Československa, čímž začala jeho diplomatická dráha. Jan Masaryk nemohl dostat lepší školy pro život než díky soužití s T. G. Masarykem. Setkal se za dobu otcova poslancování s mnoha politickými osobnostmi, žurnalisty a spisovateli. Na Hradě se již účastnil všech přímých diskusí o aktuálních problémech, proto byl vždy dokonale informován o dění ve světě.¹¹⁹

Revoluce v zemi navždy proměnila Janův život. Do té doby byl považován za syna slavného otce, nyní lidé vzdávali profesoru Masarykovi pocty jako hlavě státu. Informační zdroje o tom, jak se Jan Masaryk vyrovnával se slávou svého otce, nejsou zaznamenány. Z dopisů lze ale vyčíst, že měli mezi sebou velmi srdečný vztah. Sám si zřejmě uvědomil, že by bylo vhodné, aby si našel zaměstnání, otec mu rozmluvil kariéru v armádě. Navrhl mu, aby se stal diplomatem v Londýně. Oficiálně tak získal nezávislé postavení, ale ve skutečnosti se Jan musel cítit vděčný otci nejen za postavení, ale i za hradní bydlení, plat a prestižní práci pro stát.¹²⁰

Z korespondence mezi otcem a synem, bylo poznat, že T. G. Masaryk svého syna podporuje. V dopisech mu psal, aby si dal pozor na peníze a radil mu, jak správně mluvit o vztahu republiky k ostatním národům. Hovořil k němu jako sobě rovnému příteli. Jan pochopil, že otec mu přenechával velkou zodpovědnost a snažil se posílat otcí hlášení. Jejich dopisy z počátku dvacátých let neobsahovaly pouze politický ráz, ale i důvěrný. Oba dva trápil stav paní Charlotty, a tak se jejich dopisy zaobírají často jejím zdravím. Lístkem datovaným 13. července 1920 píše prezident synovi: „*Máma se má již hodně dobře; je doma. Jen občas je ještě rozrušená a to se jeví v tom, že všechno řekne, co jí napadne. Po nějaké době to přejde a pak je dobře. Alice pracuje a je v dobré míře. Já mám také té své práce dost. Dovedeš si představit. A ty Jeníku? Není dne, kdy bychom o tobě nemluvili a víš, jak.*“¹²¹

Vzájemně k sobě měli blízko, ale zároveň mezi nimi ležela bariéra, kterou oba cítili. Vytvořil ji hlavně otec již dávno, zřejmě neúmyslně. Jan Masaryk se vedle otce cítil méně schopný, jeho dopisy z počátku dvacátých let jsou plné sebeobviňování,

¹¹⁸ KOSATÍK 1998, 15 – 26.

¹¹⁹ VANĚK 1994, 20 – 21.

¹²⁰ KOSATÍK 1998, 77 – 79.

¹²¹ AÚTGM, TGM, KOR - III – 82, k. 752, T. G. Masaryk Janu Masarykovi 13. července 1920.

v mnoha případech až nesmyslného. Jan v dopisech slibuje, že nadejde den, kdy s ním otec bude spokojen, že se polepší. Roku 1922 se Jan začínal dvořit své budoucí manželce Frances Crane, zřejmě chtěl od otce zaplatit automobil, ale otec zbytečně nechtěl plýtvat penězi. Opět je z listku vycítit, jaký má Jan vůči otci respekt: „*Automobil: Zaplatím si sám dopravu sem – záleží mi nesmírně, abych tu svůj měl – s důvodů jak služebních i osobních, až přijede Francis Crane bude mi vůz takřka nezbytným prostředkem, abych dle času svého mohl k ní zaskočit. Nerad dělám nepříjemnosti, ale snažím se být, co nejmíň na obtíž a vím, že ten jeden automobil postrádat můžeš – nezlob se na zamilovaného syna, dělá co můžeš a dosud neměl život lehký. Sbohem tata – víš, že se snažím.*“ Dále v dopisu stálo, že má Jan horečku, a že se bude šetřit.¹²² S požadavkem na automobil se Jan nesetkal zřejmě s úspěchem, již v dalším dopise z dubna roku 1922 psal, že automobil byl naprosto vedlejší záležitost a nepřál si nic jiného než otcovo zdraví.

Po smrti matky se Jan dostával do stavů hlubokého žalu, odešla mu žena, která pro něj byla vzorem manželky a matky. Trápil se opět pocitem méněcennosti vůči svému otci T. G. Masarykovi. Otcí se v červenci roku 1923 vyzpovídal ze svých trápení: „*Vím, jak Ti musím být odporným, když hlučně hloupě křapám, jsem neklidný a bez programu. Omluvy nemám, naopak – jen naději, že v budoucnu budu lepším. Věř, že se snažím. Nikdy jsem s nikým nemluvil o tom, co mámin odchod pro mne znamená. A nikdy nebudu. Není to pro lidské uši. Náš poměr s mamou byl tak nevýslovně krásný, čistý, důvěřivý a direktní, že jsem si dosud nemohl a nesměl uvědomit, že je konec. Zatím tu myšlenku neunesu, nesu to jak nejlíp umím sám – zvykl jsem si nepouštět nikoho docela dovnitř do svého srdce. Mama tam byla. Vím, že mé rozhodnutí vzít si Frances Crane Ti udělalo velmi malou radost. Vím, že to není a nebude lehké, ale jinak to nebude a na obtíž nebudeme nikomu. Oba jsme ve světě zkusili a budeme ticho a zalezlí. Uvidíš. Vím, jak jsme všichni nedostateční a malí ve snaze ulehčit Ti trochu ve tvém smutku. Vím, jak o tobě mama za vojny mluvívála. Jsem nesmírně vnitřně pyšný a požehnaný, že jsem vyšel z takového manželství. Děkuju Bohu denně. Víš, že Tě mám rád, že jsem naprosto loajální a že bych za tebe dal svůj život. To je zbytečné, poněvadž to nepotřebuješ, ale víš to. Nechci odpověď ani ústní – jen si to přečti, roztrhej a pámbu tě opatruj.*“¹²³ Tak zněla intimní zpověď, na níž je dokonale vidět Janův charakter a

¹²² AÚTGM, TGM, KOR - III – 9, k. 741, Jan Masaryk T. G. Masarykovi 22. dubna 1922.

¹²³ AÚTGM, TGM, KOR - III – 9, k. 741, Jan Masaryk T. G. Masarykovi 26. července 1923.

povaha. Na veřejnosti se choval suverénně, svým humorem a vypravěčstvím dokázal vyplnit desítky hodin. Uvnitř své duše byl rozervaným melancholickým mužem, který toužil po jediném po lásce, opoře a otcově uznání. Z dopisu jasně zněl jeho pocit podřadnosti, ale zároveň je psaní plné citu a lásky vůči otci.

Roku 1925 byl Jan pověřen diplomatickou funkcí ve Velké Británii. V Londýně navázal na předchozí působení svého otce, který zde trávil čas hlavně za světové války. Velká Británie byla jedna ze zemí, jež pomohla existenci Československa. Obě země navázaly diplomatické styky již v říjnu 1918. Jan byl po svém nástupu přijat na audienci Austenem Chamberlainem (1863-1937) a o pár dní později králem Jiřím V. (1865–1936). Prvním úkolem, který musel Jan jako diplomat řešit, bylo splacení takzvaného sibiřského dluhu, jež v té době začala britská vláda velice vážně žádat. Jednalo se o částku, kterou Britové přispěli na úhradu návratu čs. legií. Britové očekávali splácení bez zbytečných odkladů. Jan vše vyřídil a otci napsal v dopise nejen o dluhu, ale i o Locarnu, které roku 1925 bylo aktuální: „*Podepsal jsem Sibiřský dluh – doufám, že budou páni v Praze spokojeni. Locarno dosud zajímá veřejnost a Chamberlain si udělal velké jméno.*“¹²⁴ Jan Masaryk spoléhal na to, že mu při navazování kontaktů pomohou otcovi přátelé. Avšak velkou roli sehrál jeho osobní šarm a kouzlo.¹²⁵

6.3. Manželství Jana Masaryka

Vztahy Jana Masaryka k ženám můžeme odvozovat již ze vztahu k jeho matce, na kterou byl citově upoutaný. Možná právě proto uzavřel sňatek až v pozdějším věku. Žádná z žen se natolik nevyrovnala jeho matce, že by byl odhodlán si ji vzít za ženu. Ve svých poznámkách několikrát psal o různých avantýrách. Během sedmi let strávených v USA vedl intenzivní milostný život. Tyto plotky odhaloval až v pozdějších letech, ale u žádné se nedochovalo ani jméno, ani žádný jiný údaj. V létě roku 1921 se Jan Masaryk objevuje na veřejnosti s Frances Crane – Leatherbee (1887–1954). Frances byla jedním z dětí Charlese Cranea, její bratr působil v Praze jako vyslanec a druhý bratr zastával post tajemníka u prezidenta. V roce 1921 přijela na návštěvu za svými

¹²⁴ AÚTGM, TGM, KOR - III – 9, k. 741, Jan Masaryk T. G. Masarykovi 1. října 1925.

¹²⁵ KOSATÍK 1998, 98 – 105.

bratry a tehdy došlo k bližšímu seznámení s Janem. Když Jan pracoval v Bridgeportu, tak Frances byla již vdaná a měla postupně tři syny.¹²⁶

Podoba Frances se dochovala jen na pár fotografiích, vypadá jako vážná, distingovaná dáma. Pocházela z rodiny, která Janu Masarykovi několikrát existenčně pomohla. Výběr partnerky by se dal porovnat s výběrem jeho otce. Ten si také jel až do USA pro svoji budoucí manželku a požádal budoucího tchána o finanční výpomoc. V lecčems by se osud dvou mužů zdál stejný až na jedinou výjimku, Frances byla vdaná žena a měla tři malé děti. Avšak Janova zamilovanost musela být neobyčejně silná. Jeho dopisy otci ji byly plné.¹²⁷

Jan Masaryk toužil po rozvodu své vyvolené partnerky, v dopisu otci z Karlových Varů ze září 1923 píše: „*Karlovy Vary mi dělají dobře. Nejen voda a masáž, nýbrž i příležitost být pohromadě s Švehlou. Je to hodně moudrý člověk a hodně mi povídá a svěřuje. Těším se, až sem přijedeš. Rozvod Frances myslím, ba skoro vím, bude v pár nedělích hotov. Budu pak poklidnější.*“¹²⁸ Jan doufal a věřil, že otec Frances přijme, byla v době úmrtí jeho matky oporou. T. G. Masaryk ale změnil svůj postoj k synově záležitosti. Prezident mohl mít problém s tím, že Frances byla rozvedená a s třemi dětmi, tím porušovali i etiketu na britském královském dvoře, kam měl Jan Masaryk nastoupit jako diplomat. Jan se snažil, aby otce přesvědčil: „*Vím, že mé rozhodnutí vzít si Frances Crane Ti udělalo velmi malou radost. Vím, že to není a nebude lehké, ale jinak to nebude a na obtíž nebudeme nikomu. Oba jsme ve světě zkusili a budeme ticho a zalezlí. Uvidíš.*“¹²⁹ Podobně reagovala rodina Frances. Bratr Frances Richard věděl o Janových psychických problémech, otázkou bylo, proč o tom neřekl své sestře, která se o pobytu ve Vinelandu v letech 1912-1913¹³⁰ dozvěděla až těsně před koncem manželství s Janem.¹³¹

Na začátku roku 1924 se Jan Masaryk konečně dočkal rozvodu své budoucí chotě. Otcí ihned sdělil radostnou novinu: „*Frances je rozvedena – pro mne je to velká*

¹²⁶ KOSATÍK 1998, 81 – 82.

¹²⁷ KOSATÍK 1998, 82 – 83.

¹²⁸ JAN MASARYK 1923, karta 741.

¹²⁹ AÚTGM, TGM, KOR - III – 9, k. 741, Jan Masaryk T. G. Masarykovi 1923.

¹³⁰ Vineland byla léčebna v USA, kam Jana Masaryka pravděpodobně poslal bridgeportský závod, kde pracoval. Chování Jana Masaryka se vyznačovalo psychickými výkyvy, jeho stav podle továrního lékaře potřeboval změnu prostředí. Vineland byla škola pro mentálně postižené děti, výdaje zaplatil Charles Crane. Janovi diagnostikovali lékaři lehkou formu schizofrenie, dříve se na tuto nemoc nepohlíželo jako na něco vážného. IN: KOSATÍK 1998, 42 – 43.

¹³¹ KOSATÍK 1998, 83 – 85.

*úleva – neměl jsem chvilku klidu 2 ½ roku. Ani ve snu mi nenapadá chtít nebo žádat nějakou zvláštní radost z Tvé strany. Vím, jak se na celou věc díváš – respektuju oddaně Tvé stanovisko a mám Tě pořád stejně rád – moc rád.*¹³² Téhož roku na jaře se Jan objevil s Frances v republice a zůstali zde až do léta. Na veřejnost pronikly informace, že mělo dojít k zásnubám, ale otec nevěsty zprávy velice rychle dementoval. Nicméně v prosinci roku 1924 došlo v New Yorku ke sňatku, kde nechyběli tři synové Frances, pro něž se stal Jan nevlastním otcem.¹³³ Svatby se zúčastnili zástupci československé strany, nevěstin otec byl v té době v Egyptě. Mladý Masaryk získal za zetě mecenáše, kvakera a velmi kultivovaného muže.¹³⁴ Jan zopakoval rodinnou historii, vzal si Američanku jako jeho otec a oženil se do rodiny s dětmi jako bratr Herbert.

Po svatbě se novomanželé odebrali do Prahy a potom se vydali na svatební cestu do Indie, po jejím ukončení měl Jan nastoupit do londýnského úřadu. Z dopisů otci vyplývá, že byl rád, když ho otec přijal i s Frances a slíbil mu, že mu bude co nejvíce pomáhat a pracovat. Po odchodu do Londýna se Jan postavil profesně na vlastní nohy a koncem léta 1925 se ukázalo, že je Frances těhotná. Prezidentův syn byl na vrcholu blaha. Snažil se od otce nepřijímat žádné peníze, pouze na ošetřování své ženy.¹³⁵ Postěžoval si také v dopise na svého tchána Charlese Cranea: „ *Dnes lékař definitivně řekl, že je Frances zcela v pořádku – má sice hodně komplikací. Bude muset být velmi opatrná a mít hodně klidu. Zařídím to. Děkuju moc děkuju za tvůj laskavý zájem. Finance 50 liber nicméně nepotřebuji. Plat mi už dali do pořádku. Děkuji. Těch 150 liber s díkem příjmu – operace, ošetřovatelky atd bude stát mnoho peněz, ale jinak chci stát zcela na vlastních nohách a není příčiny, proč by to nešlo dost hladce. Konečně p. Crane si snad také vzpomene na svou dceru a místo půl milionu dolarů na albánské turecké zpěváky dá 500 dolarů své dceři.*“¹³⁶

Štěstí však netrvalo dlouho, Jan napsal otci v říjnu 1925: „ *Kdyby bylo všechno bývalo v pořádku, byla by Frances měla děcko v květnu. Není však dost silná a zdravá, takže dnes nastalo velké krvácení a doktor, který ji ošetřuje, konstatoval neodvolatelný potrat. Právě za hodinu bude provedena nutná malá sice, ale delikátní operace... Mám nejlepšího zdejšího odborníka a všechno se děje, co je potřebné a nutné. Škoda! Ale měl*

¹³² AÚTGM, TGM, KOR - III – 9, k. 741, Jan Masaryk T. G. Masarykovi leden 1924.

¹³³ KOSATÍK 1998, 85 – 87.

¹³⁴ VANĚK 1994, 74 – 76.

¹³⁵ KOSATÍK 1998, 107 – 108.

¹³⁶ AÚTGM, TGM, KOR - III – 9, k. 741, Jan Masaryk T. G. Masarykovi 1. října 1925.

*jsem od počátku velmi nejistý pocit, takže jsem víc smuten než překvapen.*¹³⁷ Od té doby prostoupila melancholie a špatné rozpoložení dopisy směřované domů. Velký rozdíl nastal od euforické opojnosti přes osobní neštěstí až po stavy smutku. Jan si začal stěžovat na samotu, Frances zdělila po otci chuť cestovat. Brzy po ztrátě dítěte se vydala do USA a Jan si zoufal otci: „*Frances mi odjela předevcírem za povinností do Ameriky. Stýská se mi dost – to se ví – ale jsem rád, že to máme tak zařízeno, že můžeme oba dělat službu.*“¹³⁸ Mladý Masaryk si zřejmě své manželství představoval jinak. Chtěl být obklopen starostlivou manželkou, podporou a pocitem bezpečí jaký měl pouze ve své matce. Obdobné Janovy útrapy trvaly až do rozvodu roku 1931.¹³⁹ Jan Masaryk nikdy nenašel vytoužené štěstí, měl rád zábavu a legraci, ale ve svém nitru prožíval velká trápení.

¹³⁷ AÚTGM, TGM, KOR - III – 9, k. 741, Jan Masaryk T. G. Masarykovi 21. října 1925.

¹³⁸ AÚTGM, TGM, KOR - III – 9, k. 741, Jan Masaryk T. G. Masarykovi 10. prosince 1925.

¹³⁹ KOSATÍK 1998, 107 – 110.

7. Závěr

Život obou hlavních představitelů mé bakalářské práce byl výjimečný. Jan Masaryk a jeho sourozenci byli velmi ovlivněni nejen svým autoritářským otcem, ale i matkou, po níž zdědili touhu po svobodě. Masarykova rodina vždy vybočovala ze zajetých kolejí konce 19. století, už tím, že Tomáš Masaryk si vzal Američanku Charlottu Garrigue. Své děti uvedli do kosmopolitního života, všichni čtyři sourozenci v sobě měli touhu po cestování a poznávání světa a jiných kultur. Alice vystudovala vysokou školu, Olga se provdala do Švýcarska, Jan zopakoval otcovu historii a oženil se taktéž s Američankou. Jediný Herbert miloval samotu a klid, věnoval se milovanému umění.

Všechny čtyři sourozence dohnaly matčiny psychické problémy, s nimiž se potýkala od Herbertova porodu. Právě nervová nevyrovnanost dělala všem dětem v budoucnosti potíže. T. G. Masaryk musel trpět představou, že v roce 1914, kdy opouštěl rakousko-uherskou monarchii, ponechal slabou manželku ve spárech rakousko-uherských vyšetřovatelů. T. G. Masaryk měl ale jasné cíle o tom, v jaké zemi chce žít, proto bojoval proti zastaralému vládnímu systému a celkově proti zažitým představám jako bylo téma sebevraždy, pogromů na židy a jiných diskutovaných témat.

Pro svůj plán samostatného státu si T. G. Masaryk vybral schopného pomocníka Edvarda Beneše, který ho provázel až do roku 1935, kdy Masaryk abdikoval na post prezidenta. Již jako zvolený prezident musel T. G. Masaryk splnit spoustu úkolů. Být prezidentem nového státu nemohla být jednoduchá věc, T. G. Masaryk se ale tohoto úkolu zhostil skvěle. Byl mezi lidmi oblíbený, měl respekt u svých kolegů. Jediným opozičním politikem mu byl Karel Kramář, který se od Masaryka názorově lišil.

Během let 1918 až 1925 se formovala československá vláda a potýkala se s řadou problémů. Před svými světovými soupeři a partnery se musela ukázat jako schopná. Československo jednalo se Spojenci, hlavně s Velkou Británií a Francií. Německo se snažilo různými oklikami, jako například Rapallskou smlouvou s Ruskem, vymanit z povinnosti splácet poválečné reparace. Německá menšina na území Čech chtěla vlastní právo na sebeurčení, a také si ho pomocí německých politiků získala. Nejen územní problémy, ale i sociální bouře, nedostatek financí a práce pro ostatní podlamovalo novou vládu. Dalším problémem byla také Rašínova finanční politika a

v neposlední řadě vliv politického uskupení Pětka, jež se snažilo mít hlavní politickou moc. Díky volbám v roce 1925, když se stal Antonín Švehla podruhé premiérem, byla vláda Pětky definitivně ukončena.

Jan Masaryk začal od roku 1919 pracovat v diplomatické sféře nejprve v Londýně, potom v USA. T. G. Masaryk mohl být na svého syna náležitě pyšný, sice nebyl jako on, ale dokázal si získat širokou veřejnost jiným způsobem než jeho otec. Zaujímal svojí výřečností, pohotovostí a dobrou náladou, lidé ho měli rádi. Sám však ve svém nitru trpěl, protože počátkem dvacátých let viděl, jak jeho matka chřadne. Charlotte Masaryková byla pro svého syna oporou celý život, hluboce ho zasáhla její smrt, v dopise, který adresoval otci, odhalil svoji křehkou a jemnou povahu, se ztrátou milované matky se nemohl nikdy vyrovnat. Dalším etapou v životě Jana Masaryka byla Frances Crane, s níž chtěl založit klidný domov a rodinu. Frances však neměla ráda nudu, toužila po zábavě a účasti na diplomatických večírcích. Po ztrátě jejich společného dítěte se Jan opět začal uzavírat do sebe a přestával si s Frances rozumět.

Vztah Tomáše G. Masaryka k synu Janovi nebyl ryze otcovský. T. G. Masaryk byl pro všechny své děti vzorem až nadpozemským. Dokázal se vypracovat z chudého chlapce až na politika, spisovatele a filozofa. Celý život na sobě pracoval, logicky si nemohl vzít nějakou obyčejnou ženu, potřeboval někoho, kdo by dosahoval jeho kvality, osudovou partnerkou se stala Američanka Charlotte, která byla vzdělaná jak po duchovní, tak i literární, historické a umělecké stránce. Není se tedy čemu divit, že T. G. Masaryk propadl jejímu šarmu a intelektu. Ona s ním dokázala přečkat všechny útrapy jejich společných začátků. Pro své děti se stal T. G. Masaryk takřka nedosažitelným ideálem. Alice i Jan trpěli vedle otce pocitem nedostatečnosti, méněcennosti, a proto jsou například Janovy dopisy plné sebeobviňování. Jeho věty, že nikdy nebude tak dokonalý jako jeho otec vyznívaly často až přehnaně. Avšak kult slavného prezidenta v nich přetrvával celý život, nebyl pro ně pouze otcem, ale osobou ke které až nezdravě vzhlíželi.

Ráda bych zmínila ráz vzájemné korespondence. Všechny dopisy, jak od T. G. Masaryka, tak od Jana vyznívaly velice citlivě, nikdy se zde nepoužívalo hrubých slov či označení. Celé psaní plynulo jaksi v poklidu. Jan byl ve svých citech otevřený, vždy napsal otci, v jakém se nacházel rozpoložení, pak popsal událost na politickém poli v Londýně, nebo co dělá například Edvard Beneš, a pak se ptal na otcovo zdraví nebo

na sestry Alici a Olgu. Z dopisů je zřejmé, že celá rodina spolu držela při sobě. Jediný rozkol na počátku dvacátých let mezi otcem a Alicí se týkal vztahů T. G. Masaryka s ženami o mnoho let mladšími, než byl on sám. Alice zřejmě nemohla pochopit, že i její dokonale mravní otec měl právo na intimní a osobní život. Její postoj vycházel pravděpodobně z toho, že sama se nikdy nevdala a mohla tak na své okolí žárlit.

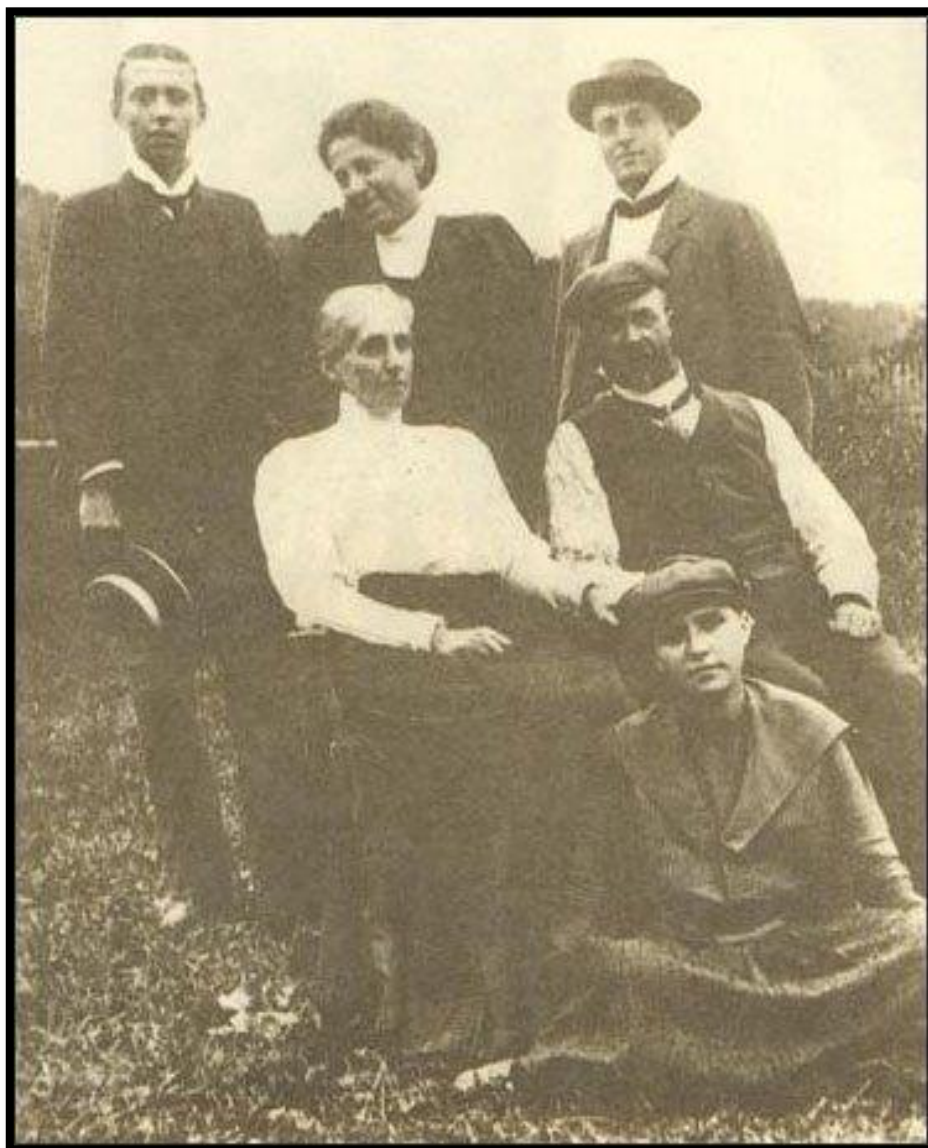
Snažila jsem se přiblížit životy obou významných mužů v naší politice. Jan Masaryk pokračoval v odkazu svého otce, bojoval za druhé světové války za svobodné Československo, za to, které jeho otec založil. Cítil povinnost nejen vůči otci, ale i vůči národu nenechat Masarykovu republiku padnout do jakéhokoliv totalitního područí, což se mu nakonec nepodařilo a stalo se mu osudným.

8. Seznam použitých zkratek

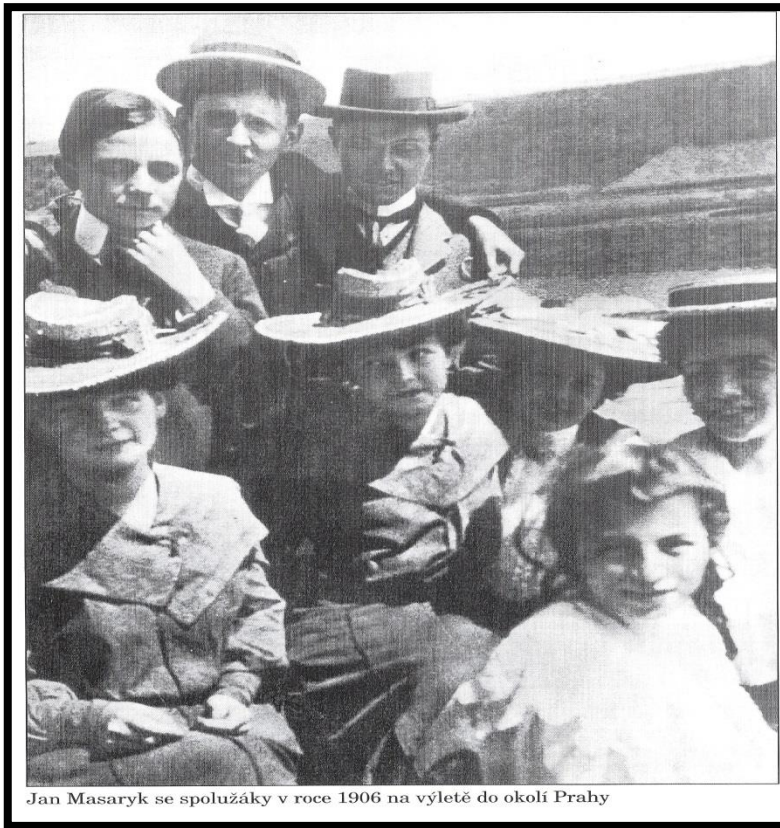
NSDAP – Národní socialistická německá dělnická strana

SA – Sturmabteilung – úderné jednotky

9. Obrazová příloha

1. Rodina T. G. Masaryka ve Valašském Meziříčí, 1905

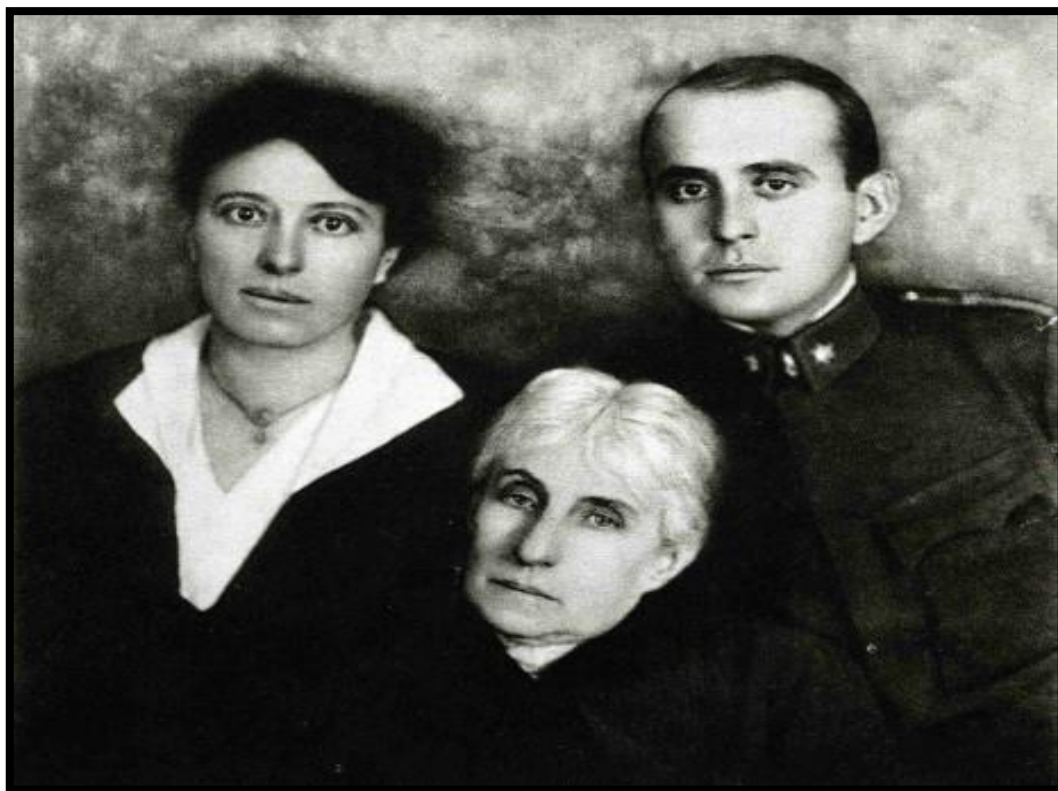
Jan Masaryk se spolužáky v roce 1906 na výletě do okolí Prahy

2. Jan Masaryk se spolužáky v roce 1906 na výletě do okolí Prahy

Hana Benešová a syn prezidenta Masaryka v Lánech v roce 1923

3. Jan Masaryk s Hanou Benešovou v Lánech, 1923

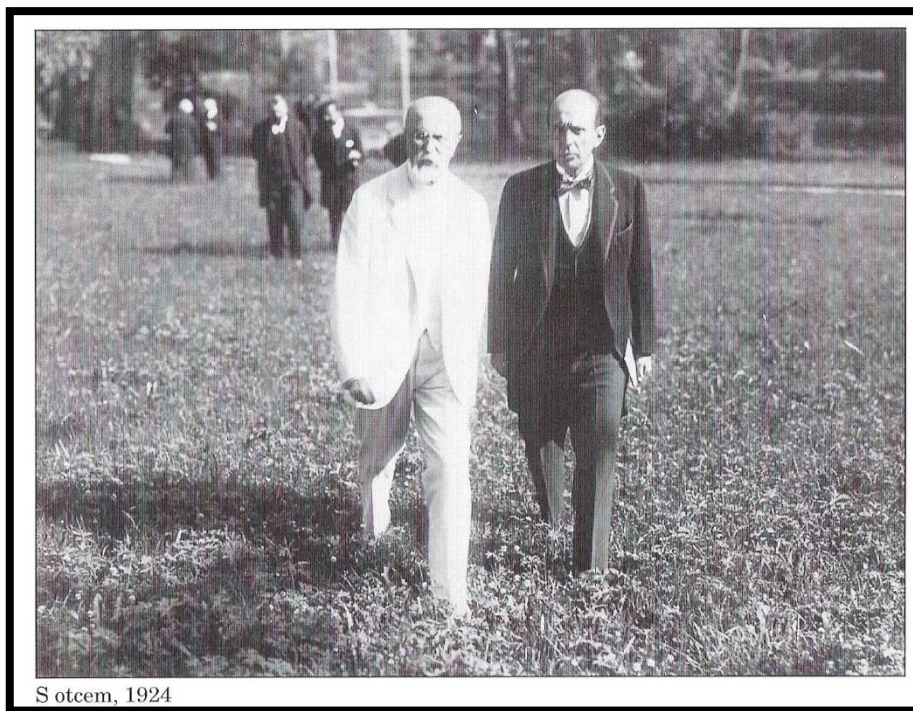
4. Jan Masaryk jako důstojník rakouské armády s matkou Charlottou a sestrou Alicí

5. T. G. Masaryk s Karlem Čapkem

6. T. G. Masaryk s paní Charlottou na sokolském sletu

S otcem, 1924

7. Jan Masaryk s otcem, 1924

V zamyšlení s otcem a vyslancem Velké Británie Georgem Clerkem (1925)

8. V Zamyšlení s otcem a vyslancem Velké Británie Georgem Clerkem, 1925

9. Oficiální fotografie československého vyslance u svatojakubského dvora, 1925

10. Novomanželé Masarykovi při plavbě do Evropy, 1926

10. Seznam použité literatury a pramenů

Monografie:

1. ČAPEK 2012—ČAPEK Karel: Hovory s T. G. Masarykem. Vydáno v tomto souboru 1. Československý spisovatel, Praha 2012
2. HERBEN 1990—HERBEN Jan: Chudý chlapec, který se proslavil. Vyd. 3. Česká expedice a Dolmen, Praha 1990
3. HERBEN 1948—HERBEN Jan: Masarykův rodinný život. Vyd. 13. Fr. Borový, Praha 1948
4. KÁRNÍK 2000—KÁRNÍK Zdeněk: České země v éře První republiky, 1918-1938. Vyd. 1. Libri, Praha 2000-2003
5. KLIMEK 1996—KLIMEK Antonín: Boj o hrad. Vyd. 1. PANEVROPA, Praha 1996-1998
6. KLIMEK 2000—BLÁHOVÁ Marie/ Jan FROLÍK/ Nadě PROFANTOVÁ/ Petr ČORNEJ/ Lenka BOBKOVÁ/ Antonín KLIMEK/ Michael BOROVIČKA/ Pavel BĚLINA: Velké dějiny zemí koruny české XIII. Paseka, Litomyšl 1999-2012
7. KOSATÍK 1998—KOSATÍK Pavel.: Jan Masaryk: Pravdivý příběh. 1. vyd. Mladá fronta, Praha 2000
8. KOVTUN 1987— KOVTUN, Jiří: Masarykův triumf: příběh konce velké války. Vyd. 2., v Odeon, Praha 1991
9. KOVTUN 2005—KOVTUN Jiří: Republika v nebezpečném světě: éra prezidenta Masaryka 1918-1935. Vyd. 1. Torst, Praha 2005
10. LOCKHART 2003— LOCKHART Robert Hamilton Bruce: Jan Masaryk: osobní vzpomínky. Vladimír Kořínek, Krnov 2003
11. MAHLER 2002—MAHLER Zdeněk: Ano, Masaryk. 1. vyd. PRIMUS, Praha 2002
12. SOBOTKA 1999—SOBOTKA Richard: Charlotta Garrigue Masaryková: epizoda ze života Charlotty Garrigue Masarykové, manželky prvního prezidenta Československé republiky Tomáše Garrigue Masaryka. Dobra a Fontána, 1999
13. SUM 2000—SUM Antonín: Otec a syn. Praha: Společnost Jana Masaryka v nakl. Pragma, Praha 2000-2003
14. VANĚK 1994—VANĚK Vladimír: Jan Masaryk. 1. vyd. TORST, Praha 1994

Prameny:

15. Masarykův ústav a Archiv AV ČR, oddělení Archiv Ústavu T. G. Masaryka—
fond T. G. Masaryk, sign. KOR-III-9, k. 741/ KOR-III-82, k. 752.

Zdroj internet:

16. <http://www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/historie_a_osobnosti_ceske_diplomacie/osobnosti_v_historii/bedrich_stepanek.html> —Ivan Dubovický

11. Seznam vyobrazení

1. Rodina T. G. Masaryka ve Valašském Meziříčí, 1905. Foto: Kosatík Pavel, Kolář Michal: Jan Masaryk, Mladá Fronta, Praha 1998.
2. Jan Masaryk se spolužáky v roce 1906 na výletě do okolí Prahy. Foto: Kosatík Pavel, Kolář Michal: Jan Masaryk, Mladá Fronta, Praha 1998.
3. Jan Masaryk s Hanou Benešovou v Lánech, 1923. Foto: Kosatík Pavel, Kolář Michal: Jan Masaryk, Mladá Fronta, Praha 1998.
4. Jan Masaryk jako důstojník rakouské armády s matkou Charlottou a sestrou Alicí. Foto: Lockhart Bruce: Jan Masaryk: osobní vzpomínky, Vladimír Kořínek, Krnov 2003.
5. T. G. Masaryk s Karlem Čapkem. Foto: Antonín Sum: Otec a syn, Pragma, Praha 2000.
6. T. G. Masaryk s paní Charlottou na sokolském sletu. Foto: Zdeněk Mahler, Primus, Praha 2002.
7. Jan Masaryk s otcem, 1924. Foto: Kosatík Pavel, Kolář Michal: Jan Masaryk, Mladá Fronta, Praha 1998.
8. V Zamyšlení s otcem a vyslancem Velké Británie Georgem Clerkem, 1925. Foto: Kosatík Pavel, Kolář Michal: Jan Masaryk, Mladá Fronta, Praha 1998.
9. Oficiální fotografie československého vyslance u svatojakubského dvora, 1925. Foto: Kosatík Pavel, Kolář Michal: Jan Masaryk, Mladá Fronta, Praha 1998.
10. Novomanželé Masarykovi při plavbě do Evropy, 1926. Foto: Kosatík Pavel, Kolář Michal: Jan Masaryk, Mladá Fronta, Praha 1998.

